

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Olivia Lindén

Vilken roll spelar ditt yrke vid straff-
lindring? – En redogörelse av tillämp-
ningen av 29 kap. 5 § första stycket 6
BrB

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Sverker Jönsson

Termin: VT 2023

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	5
Förord.....	6
Förkortningar.....	7
1 Inledning.....	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och frågeställningar.....	9
1.3 Avgränsningar	10
1.4 Metod.....	10
1.5 Material.....	10
1.6 Forskningsläge.....	12
1.7 Disposition.....	12
2 Påföljdssystemets rättfärdigande	14
2.1 Inledning.....	14
2.2 Straffvärde	15
2.3 Billighetsskäl	18
2.4 Förhållandet mellan straffvärde och billighetsskäl i straffmätningen	20
2.5 Sammanfattning.....	21
3 Billighetsskäl – 29:5 BrB.....	23
3.1 Inledning.....	23
3.2 Tillämpning	24
3.3 29:5 första stycket 6 BrB.....	25
3.3.1 Men-rekvisitet	26
3.3.2 Avskedande eller uppsägning	26
3.3.2.1 Avskedande ur ett arbetsrättsligt perspektiv.....	27
3.3.2.2 Uppsägning ur ett arbetsrättsligt perspektiv	28
3.3.2.3 Brott i anställningen	29
3.3.3 Annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsverksamhet	30
3.3.3.1 Återkallelse av läkarlegitimation.....	30
3.3.3.2 Återkallelse av taxiförarlegitimation.....	31
3.4 29:5 första stycket 8 BrB.....	31
3.5 Lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet.....	32
3.6 Undanröjande av påföljd	32
4 Rättsfallsanalys	34

4.1	Misshandel.....	34
4.1.1	Läkare som tilltalad.....	34
4.1.1.1	Jämförelse av fallen.....	36
4.1.2	Taxiförare som tilltalad.....	36
4.1.2.1	Jämförelse av fallen.....	40
4.1.3	Jämförelse av yrkesgrupperna.....	41
4.2	Sexualbrott.....	41
4.2.1	Läkare som tilltalad.....	41
4.2.1.1	Jämförelse av fallen.....	45
4.2.2	Taxiförare som tilltalad.....	45
4.2.2.1	Jämförelse av fallen.....	52
4.2.3	Jämförelse av yrkesgrupperna.....	53
4.3	Narkotikabrott.....	54
4.3.1	Läkare som tilltalad.....	54
4.3.1.1	Jämförelse av fallen.....	56
4.3.2	Taxiförare som tilltalad.....	56
4.3.2.1	Jämförelse av fallen.....	58
4.3.3	Jämförelse av yrkesgrupperna.....	58
4.4	Möjligheter att senare erhålla yrkeslegitimation.....	58
4.4.1	Läkare som tilltalad.....	58
4.4.1.1	Jämförelse av fallen.....	60
4.4.2	Taxiförare som tilltalad.....	60
4.4.2.1	Jämförelse av fallen.....	62
4.4.3	Jämförelse av yrkesgrupperna.....	62
5	Avslutande analys och slutsatser.....	63
	Källförteckning.....	67

Summary

Still to this day, our society is characterized by class. Two occupational groups that can be considered to fall under different social classes are *doctors* and *taxi drivers*. In chapter 1 section 9 Instrument of Government, it is stipulated that courts must consider everyone's equality before the law and observe objectivity and impartiality. Chapter 29 section 5 of the Penal Code specifies a number of circumstances, so called equity factors, that the court must take into account, which are attributable to the defendant's person, or his/her actions after the crime. The purpose of the thesis is therefore to investigate the court's application of the equity factor in chapter 29 Section 5 first paragraph 6 Penal Code in relation to the professional groups doctors and taxi drivers, and whether the court makes any difference in the application depending on the defendant's class affiliation. The purpose of the thesis is also to highlight the relationship between the foundations of the penal system and the court's application of the equity factor.

The 1989 penalty value reform resulted in a changed view of the importance of the preventative theories within the penal system. General and precise rules for penalty selection and sentencing were introduced in the hope of increasing predictability and uniformity within the administration of criminal justice. More precise rules would lead to the courts having to justify their reasons for determining the penalty to a greater degree. Chapter 29 section 1 of the Penal Code was introduced, which stipulated that the penalty value of the crime would be the focus of the penalty determination. Proportionality should prevail between the punishment and the criminal offence. However, consideration could still be given to circumstances attributable to the defendant. An express provision which enumerated which equity factors the court would be allowed to consider was thus introduced in chapter 29 section 5 of the penal code. The circumstances can be justified on different grounds depending on the circumstances at hand, but to only originate the assessment of guilt from the penal value is considered disproportionate and inhumane. The punishment in any individual case must be proportionate, both in relation to the severity of the act and to the blameworthiness of the perpetrator.

There is no complete uniformity in the court's application of chapter 29 section 5 first paragraph 6 in the penal code in relation to occupational groups. This appears natural, as the judge in any individual case must interpret chapter 29 section 1 and 5 in the penal code. Holistically, however, the court is uniform and predictable. It cannot be said that the court applies chapter 29 section 5 first paragraph 6 more favorably in relation to either one of the occupational groups. To further increase uniformity and predictability, the court could justify its reasonings in more detail than is currently done.

Sammanfattning

Vi lever idag fortfarande i ett samhälle som präglas av klass. Två yrkesgrupper som kan anses falla in under olika samhällsklasser är *läkare* och *taxiförare*. I 1:9 regeringsformen (RF) stadgas att domstolar ska beakta allas likhet inför lagen, samt iaktta saklighet och opartiskhet. I 29:5 brottsbalken (BrB) anges en rad omständigheter, så kallade billighetsskäl, som rätten ska beakta, vilka är hänförliga till den tilltalades person eller hans handlande efter brottet. Framställningens syfte är därför att undersöka tillämpningen av billighetsskålet i 29:5 första stycket 6 BrB i relation till yrkesgrupperna *läkare* och *taxiförare*, och huruvida domstolen gör någon skillnad i tillämpningen beroende på den tilltalades klasstillhörighet. Uppsatsens syfte är även att belysa relationen mellan grunderna för påföljdssystemet och domstolens tillämpning av billighetsskålet.

1989 års påföljdsreform medförde en förändrad syn på preventionsteoriernas betydelse i påföljdssystemet. Allmänna och preciserade regler för påföljdsval och straffmätning infördes i hopp om att öka förutsebarheten och enhetligheten i straffrättskipningen. Mer preciserade lagregler skulle innebära att domstolarna i högre grad behövde motivera sina skäl för påföljdsbestämningen. 29:1 brottsbalken infördes och stadgade att brottets straffvärde skulle vara i fokus för påföljdsbestämningen. Proportionalitet skulle råda mellan straffet och den brottsliga gärningen. Hänsyn skulle dock fortsättningsvis kunna tas till omständigheter hänförliga till gärningsmannens person. En uttrycklig bestämmelse som räknade upp vilka billighetsskäl som domstolen skulle få beakta infördes således i 29:5 BrB. Billighetsskälen kan rättfärdigas på olika grunder beroende på vilken omständighet som är för handen, men att enbart utgå från en gärningsgrundad skuldbedömning anses oproportionerligt och inhumant. Bestrafningen i det enskilda fallet ska vara proportionerlig *både* i förhållande till gärningens svårhet och gärningsmannens klandervärdhet.

Någon fullständig enhetlighet föreligger inte av domstolens tillämpning av 29:5 första stycket 6 i förhållande till yrkesgrupperna. Detta förefaller sig naturligt eftersom domaren i det enskilda fallet måste tolka 29:1 och 29:5 BrB. På ett övergripande plan är dock domstolen enhetlig och förutsebar. Det går inte att säga att domstolen tillämpar billighetsskålet mer fördelaktigt i förhållande till någon av yrkesgrupperna. För att öka enhetligheten och förutsebarheten ytterligare hade domstolen kunnat motivera sina tankegångar mer utförligt än vad som görs i dagsläget.

Förord

När mina fem år på juristprogrammet i Lund nu lider mot sitt slut finns det några som förtjänar ett extra tack för att de gjort framför allt min sista termin, men också livet, avsevärt lättare.

Mitt största och varmaste tack till Fanny, för att du alltid tror på mig mer än någon annan. Du är, och kommer för alltid att vara min störta inspiration och bästa vän.

Tack Frida och Johanna för att ni alltid tagit er tiden till korrekturläsning av mina inlämningar, även när ni allt som oftast fått dem i sista sekunden.

Tack mamma och pappa. Ert stöd är ovärderligt.

Sist men inte minst, tack Sverker för fantastisk handledning och för att du uppmuntrat mina idéer och utmanat mina tankar. Vid de allra flesta tillfällen har jag anlänt till ditt kontor med uppgivenhet, men alltid lämnat mer klartänkt och motiverad.

Lund, maj 2023

Olivia Lindén

Förkortningar

AD	Arbetsdomstolen
BrB	Brottsbalk (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
HD	Högsta domstolen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
JO	Justitieombudsmännens ämbetsberättelse
LAS	Lag (1982:80) om anställningsskydd
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop.	Proposition
PSL	Patientsäkerhetslag (2010:659)
RF	Regeringsformen (1974:52)
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SCB	Statistiska centralbyrån
SOU	Statens offentliga utredningar
SSYK	Standard för svensk yrkesklassificering
SvJT	Svensk Juristtidning
TrF	Tidsskrift for Rettsvitenskap
TTL	Taxitrafiklag (2012:211)

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vi lever fortfarande i ett samhälle präglat av klasstillhörighet. Vilken samhällsklass en person anses tillhöra är bland annat beroende av vilken position i arbetslivet personen innehar. Därmed är en individs yrkestillhörighet ett uttryck för dennes sociala status. Två av samhällsklasserna kallas i vardagligt tal *arbetarklass och medelklass*. Klasserna definieras delvis efter dess ekonomiska position där högre lön innebär högre status.¹

I 1:9 RF stadgas att domstolar ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet. Strävandet att alla ska vara lika inför lagen kan knytas till samhällsklasserna och att det bör föreligga en strävan mot att rättstillämpningen ska ske utan beaktande av otillbörliga hänsyn och fördomar. Domstolen bör således borste från en individs grupptillhörighet och sträva efter en likställdhet på individnivå i rättstillämpningen.²

I 29:5 BrB anges en rad billighetsskäl som rätten ska beakta och som är hänförliga till den tilltalades person eller hans handlande efter brottet. Vilka omständigheter som bör omfattas av billighetsskäl och varför är ett ständigt aktuellt ämne i den rättspolitiska debatten.³ Den sjätte punkten tar sikte på om den tilltalade blir av med eller kan antas bli av med sitt arbete, eller drabbas av annat hinder eller synnerlig svårighet i sin yrkesutövning på grund av brottet. En sådan omständighet ska beaktas av domstolen i skälig utsträckning vid straffmätningen. Paragrafen är neutral i den bemärkelsen att den inte anger att det är ett särskilt yrke den tilltalade måste inneha för att bestämmelsen ska kunna tillämpas. Den är således tillämplig i alla de fall den tilltalade blir av med eller kan antas bli av med sin anställning, eller bli föremål för annat hinder eller svårighet, oavsett inom vilken yrkeskategori dennes anställning omfattas.⁴

Mot bakgrund av ovanstående finns det ett intresse av att undersöka huruvida domstolen lägger någon värdering i den tilltalades klasstillhörighet vid tillämpningen av billighetsskäl i 29:5 första stycket 6 BrB. Två yrken som kan sägas exemplifiera de två samhällsklasserna är läkare och taxiförare. En inkomstjämförelse mellan yrkesgrupperna visar att det föreligger betydande inkomstskillnader, där läkare i snitt tjänar mer än tre gånger så mycket som en

¹ Therborn s. 86; Svensson s. 27, 29 ff.

² Jfr. Lernestedt s. 35.

³ Se t.ex. Interpellation 2020/21:493.

⁴ Jfr. Prop. 1987/88:120 s. 92 ff.

taxiförare.⁵ Således illustreras det faktum att det måste anses föreligga stor skillnad i social status mellan yrkena.

Standard för svensk yrkesklassificering (SSYK) gör en objektiv klassificering av yrken. Klassificeringen grundas på vilken typ av arbete som utförs och vilka kvalifikationer som normalt krävs för den aktuella typen av arbete. Läkare omfattas av yrkesgrupp 2 enligt SSYK medan taxiförare omfattas av yrkesgrupp 8.⁶ Taxiförare kan anses falla in under samhällsklassen *arbetarklass* eftersom de utför ett manuellt arbete. Läkare kan anses falla in under gruppen *medelklass* eftersom de är tjänstemän med akademisk utbildning.⁷ Även en mer subjektiv klassificering, utförd av svenska medborgare, visar att läkare anses vara ett yrke med högre status än taxiförare. En studie vid Göteborgs universitet syftade till att undersöka 100 yrkens status. Undersökningen visade att läkare var det näst högst värderade yrket i samhället i fråga om status. Taxiförare hamnade på plats 85 i samma studie.⁸

1.2 Syfte och frågeställningar

Framställningens syfte är att undersöka tillämpningen av billighetsskälet i 29:5 första stycket 6 BrB i relation till yrkesgrupperna *läkare* och *taxiförare*. Yrkesgrupperna har valts eftersom de representerar två olika samhällsklasser. Relationen mellan grunderna för påföljdssystemet och hovrätternas tillämpning av billighetsskälet ämnas också belysas.

För att uppfylla framställningens syfte kommer följande frågeställningar att besvaras:

- På vilka grunder kan införandet av 29:1 BrB rättfärdigas?
- På vilka grunder kan billighetsskälet i 29:5 första stycket 6 BrB rättfärdigas?
- Hur tillämpar hovrätterna billighetsskälet i 29:5 första stycket 6 BrB i förhållande till yrkeskategorierna *läkare* och *taxiförare*?

Framställningen kommer att analyseras ur ett klassperspektiv för att belysa huruvida billighetsskälet i 29:5 första stycket 6 BrB har några effekter eller konsekvenser för en jämlik rättstillämpning för de olika yrkesgrupperna

⁵ Specialistläkare tjänar i genomsnitt 83 200 kr i månaden, se <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/lonesk/lon=l%C3%A4kare>>, besökt 2023-05-09. Taxiförare tjänar i genomsnitt 25 300 kr i månaden, se <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/lonesk/lon=taxif%C3%B6rare>>, besökt 2023-05-09.

⁶ SCB, MIS 2012:1, SSYK 2012 Standard för svensk yrkesklassificering.

⁷ Se t.ex. Vinge, <<https://www.vinge.se/nyheter/gransdragningen-mellan-tjansteman-och-arbetare-ad-2022-nr-23/>>, besökt 2023-05-09, för begreppsförståelse avseende arbetare och tjänsteman.

⁸ Svensson och Ulfsdotter Eriksson s. 31–33.

läkare och taxiförare. Detta eftersom jämlikhet mellan olika grupper är eftersträvansvärt.⁹

1.3 Avgränsningar

Framställningen redogör enbart för de synpunkter i prop. 1987/88:120 som avser införandet av straffvärde och billighetsskäl i påföljdssystemet. Andra överväganden av påföljdssystemet har lämnats åt sidan.

Eftersom bestämmelsen haft samma innebörd sedan införandet 1989 har någon form av tidsavgränsning behövt göras i urvalet av rättsfall. Alla rättsfall med sökordorden ”läkarlegitimation” och ”taxiförarlegitimation” från januari 2008 fram till och med april 2023 som finns tillgängliga på rättsdatabasen InfoTorg valdes ut för analys. Det bör poängteras att framställningen inte avser att presentera en uttömmande kartläggning av domstolens tillämpning av 29:5 första stycket 6 BrB i förhållande till yrkesgrupperna läkare och taxiförare, utan enbart att presentera ett urval av dessa. Vilket urval som gjorts och varför presenteras närmare under kapitel 1.5.

1.4 Metod

En rättsdogmatisk metod används för framställningen. Metoden utgår från rättskälleläran och har som syfte att beskriva, tolka och systematisera gällande rätt, i enlighet med framställningens syfte. Det råder delade meningar kring huruvida den rättsdogmatiska metoden tillåter att gällande rätt analyseras och kritiseras. Denna framställning utgår dock från att den rättsdogmatiska metoden även innefattar att gällande rätt kan analyseras och kritiseras.¹⁰

Genom att begreppet *rättskälla* har breddats över tid är det idag vanligt att även underrättsdomar anses omfattas av begreppet. För att besvara frågeställningarna kommer svaren således att sökas i lagstiftning, förarbeten, praxis, doktrin och underrättsavgöranden.¹¹

Framställningen ska analysera domstolens tillämpning av 29:5 första stycket 6 BrB i förhållande till de två arbetsgrupperna läkare och taxiförare. I förhållande till dessa arbetsgrupper finns inga avgöranden från Högsta domstolen (HD), varför enbart hovrättsdomar kommer att analyseras.

1.5 Material

⁹ Det framgår bl.a. av 2 § RF.

¹⁰ Jareborg s. 4; Kleineman s. 33–38; Hjertstedt s. 167, 170–172; Olsen s. 119 f.; Se Sandgren TfR, för annorlunda uppfattning.

¹¹ Kleineman s. 21; Peczenik s. 312; Olsen s. 111; Hjertstedt s. 166 f.; Sandgren 2021 s. 649; Gunnarsson och Svensson s. 113.

I huvudsak har prop. 1987/88:120, SOU 2012:34 band 3 och prop. 2014/15:37 studerats för att belysa på vilka grunder påföljdssystemet och billighetsskälerna kan anses rättfärdigade. Doktrin av Jareborg och Zila, *Straffrättens påföljds-lära*, Borgeke och Forsgren, *Att bestämma påföljd för brott*, samt von Hirsch, *Proportionalitet och straffbestämning*, har också studerats för en närmare analys av straffvärdereformen.

För att beskriva det rådande rättsläget har förarbeten till 29:5 BrB studerats.¹² Vidare har främst ovanstående verk av Borgeke och Forsgren och Jareborg och Zila studerats. Även bl.a. Holmqvist, *Billighetshänsyn* har varit behjälplig för redogörelsen av rekvisiten. Även lagkommentarer till bestämmelsen, skrivna av Bäcklund m.fl. och Ågren, har studerats. Ett antal fall från HD och hovrätterna har refererats till för att belysa domstolens tillämpningar och tolkningar av rekvisiten.

Eftersom billighetsskälerna berör arbetsrättsliga följder har prop. 1973:129, prop. 1981/82:71 och prop. 2021/22:176 studerats för att belysa på vilka grunder ett avskedande eller en uppsägning kan göras. Ett stort antal fall från arbetsdomstolen (AD) har också studerats. Även lagkommentarer, skrivna av Lunning och Öman, har studerats.

För att belysa på vilka grunder en yrkeslegitimation kan återkallas har prop. 2009/10:210, rättsfall från Regeringsrätten (RÅ), Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) och kammarrätterna studerats. *Patientsäkerhetslagen. En kommentar* av Johnsson har använts för att redogöra för läkarlegitimation. *Trafikkommentarer* av Ceder m.fl. har använts för redogörelsen av taxiförarlegitimation.

45 rättsfall har analyserats för att undersöka hur hovrätterna tillämpar billighetsskälerna i förhållande till de två utvalda yrkeskategorierna *läkare* och *taxiförare*. För att finna relevanta rättsfall har sökningar gjorts i rättsdatabasen InfoTorg. Vad som menas med relevanta fall i framställningen är de fall där den *tilltalade* har innehaft yrkesrollen läkare eller taxiförare. Det sökord som användes i förhållande till yrkesgruppen läkare var *läkarlegitimation*. Sökningen resulterade i 70 träffar, varav 31 var relevanta rättsfall från hovrätten. Av de 31 fallen valdes 19 ut för att analyseras närmare. Det sökord som användes i förhållande till yrkesgruppen taxichaufför var *taxiförarlegitimation*. Sökningen resulterade i 100 träffar, varav 39 var relevanta rättsfall från hovrätten. Av de 39 valdes 26 ut för att analyseras närmare. De fall som filtrerades bort berörde brott som inte hade motsvarighet i den andra yrkesgruppen,

¹² Prop. 1987/88:120; SOU 2012:34 band 3; Prop. 2014/15:37.

och därför var irrelevanta för framställningen. Sökorden har valts ut eftersom de är den korrekta yrkesbenämningen för respektive legitimation.¹³

1.6 Forskningsläge

Redogörelser för tankarna bakom straffvärdereformen och dess centrala principer berörs i ett stort omfång i litteraturen. Som förestående exempel kan nämnas Jareborg och Zila, *Straffrättens påföljdslära* från 2022 och Borgeke och Forsgren, *Att bestämma påföljd för brott* från 2021. Även Henrik Tham och Andrew von Hirsch har skrivit flertalet artiklar i ämnet. Magnus Ulväng redogör ingående för principerna om proportionalitet och humanitet i påföljdsbestämningen i sin avhandling *Påföljds konkurrens – Problem och principer*.

Billighetsskälens är mer sparsamt behandlade i den juridiska litteraturen. De har behandlats bland annat i ovanstående nämnda verk, främst *Att bestämma påföljd för brott*, samt i lagkommentarer till 29:5 BrB. Även Ågrens avhandling, *Billighetsskäl i BrB 29:5 – Berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning*, är ett centralt verk som måste nämnas. Den forskning som idag finns på området redogör främst för tolkningen av bestämmelsens rekvisit. Borgeke och Forsgren och Ågren redogör även för HD:s tillämpning av billighetsskäl i ett stort antal fall.

De framställningar som behandlar ett billighetsskäl mer ingående tar sikte på 29:5 första stycket 5 BrB och motiveringar till ett utvidgande som bör omfatta kronvittnen.¹⁴ Som exempel kan nämnas Borgström och Graspar-Vanas artiklar *Riksåklagaren kritisk mot "plea-bargaining" och den sk kronvittnesmetoden* respektive *Kronvittnen i svensk rätt – kampen mellan effektivitet och rättssäkerhet* i Juridisk Tidskrift.

På området saknas en undersökning av domstolarnas tillämpning av 29:5 första stycket 6 BrB i förhållande till olika yrkesgrupper. HD har fastslagit vissa tolkningar av rekvisiten, men det är av vikt att belysa huruvida dessa följs av underrätterna och om domstolen lägger någon värdering i vilket yrke den tilltalade innehar.

1.7 Disposition

Framställningen är indelad i fem kapitel. Efter inledningskapitlet följer i kapitel 2 en redogörelse för 1989 års straffvärdereform och vad den hoppades åstadkomma. På vilka grunder straffvärdet och billighetsskälens kan rättfärdigas presenteras, men även hur dessa förhåller sig till varandra, både i

¹³ Se 3 kap. 1 § taxitrafiklag (2012:211) (TTL); Jfr. 2 § Lag (1984:542) om behörighet att utöva yrke inom hälso- och sjukvården m.m.

¹⁴ Det kan noteras att 29:5a BrB numera införts.

straffmätningen och på ett ideologiskt plan. Det tredje kapitlet redogör för rekvisiten i 29:5 första stycket 6 BrB och följs av en rättsfallsredogörelse och analys i kapitel 4. Rättsfallen har disponerats utifrån brottskategorier. Inom varje kategori presenteras rättsfallen kronologiskt efter varje doms datum, från äldst till nyast. Trots att barnpornografibrott är att anses som ett brott mot allmän ordning har jag valt att redovisa dessa under brottskategorin sexualbrott, eftersom barnpornografibrott är så nära sammankopplat med den typen av brottslighet. Detsamma gäller för dopningsbrott som har presenterats under kategorin narkotikabrott. Varje brottskategori följs av en analys och jämförelse av domstolens bedömningar. Avslutningsvis presenteras i kapitel 5 en analys tillsammans med slutsatser rörande vad som framkommit i de tidigare avsnitten, utifrån framställningens syfte och frågeställningar.

2 Påföljdssystemets rättfärdigande

2.1 Inledning

Vid brottsbalkens tillkomst reglerades påföljdsbestämningen genom dåvarande 1:7 BrB som löd;

“Vid val av påföljd skall rätten, med iakttagande av vad som kräves för att upprätthålla allmän laglydnad, fästa särskilt avseende vid att påföljden skall vara ägnad att främja den dömdes anpassning i samhället”.¹⁵

Domstolen ålades genom bestämmelsen att preventionssynpunkter skulle beaktas och att ”rätt” påföljd skulle väljas i det enskilda fallet. Domstolen skulle göra en avvägning mellan de allmänpreventiva och de individualpreventiva hänsynen, med visst företräde för de individualpreventiva. Rättstillämpningen var således avhängig domarens individuella uppfattning om straffets syfte i det enskilda fallet. Domstolen fick t.ex. statuera exempel i ett enskilt fall för att avskräcka allmänheten för att begå likande brott. Resultatet av detta blev ett mycket differentierat påföljdssystem.¹⁶

Med allmänprevention menas den påverkan som straffsystemet har på allmänheten i stort.¹⁷ Gemensamt för de allmänpreventiva straffteorierna är att straffet i ett enskilt fall syftar till att skärpa vikten av att lagar och regler följs av människor i allmänhet.¹⁸

Med individualprevention menas att man genom behandling, avskräckning, inkapacitering eller liknande förebygger att den enskilda brottslingen begår nya brott. Brottslingens person och personliga förhållanden är i fokus, medan själva gärningen placeras i bakgrunden.¹⁹ För att kunna göra en straffbestämning utifrån ett individualpreventivt synsätt krävs kunskap om de kausala sammanhang som möjliggör en prognos om vad den enskilde brottslingen kommer att göra i framtiden. Vi har ingen sådan kunskap, och ett individualpreventivt straffsystem kommer således att bygga på gissningar.²⁰

Redan innan, samt vid brottsbalkens tillkomst 1965, präglades den kriminalpolitiska debatten av grunderna för, och tillämpningen av, påföljdssystemet.

¹⁵ Se prop. 1962:10 s.10.

¹⁶ De personer som begått flera brott ansågs ha större behov av behandling som innebar längre fängelsestraff, medan tillfällighetsbrottslingar fick lindrigare straff. Detta innebar att de socialt utsatta blev föremål för en mer intensiv behandling än de som inte var det. Se Borgeke och Forsgren s. 36 f., 261.

¹⁷ Prop. 1987/88:120 s. 32.

¹⁸ Borgeke och Forsgren s. 35, 259; Jareborg och Zila s. 76 f.; Zila 1998 s. 10 f.

¹⁹ Borgeke och Forsgren s. 36 f., 260; Jareborg och Zila s. 85.

²⁰ Jareborg och Zila s. 91.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) lämnade 1977 in en rapport om de frågor som därtills tagits upp debatten. Vid brottsbalkens tillkomst var behandlingstanken, som härstammade från de individualpreventiva teorierna, i fokus, och straffets främsta uppgift var att vårda och anpassa individerna till samhället.²¹ Straffet skulle bestämmas efter individens behandlingsbehov. Behandlingstanken kom att kritiserats under de kommande åren, och kritiken tog främst sikte på att det saknades stöd för att vård och behandling ledde till framgångsrika resultat. Om straffet enbart var inriktat på behandling menade kritiker att sambandet mellan brott och straff gått förlorat. Det var också svårt att förutse straffet i det enskilda fallet, vilket skapade rättsosäkerhet och orättvisor.²²

1979 tillsattes fängelsestraffkommittén för att göra en allmän översyn över påföljdssystemet. Kommitténs slutbetänkande behandlades i prop. 1987/88:120, även kallad straffvärdereformen, och innehöll grundliga överväganden om grunderna för straffsystemet och utmynnade i en ny lagtext, samt en förändrad syn på preventionsteoriernas betydelse.²³ Nu fanns starka skäl för att slå vakt om de humanitära värden som präglade kriminalpolitiken de senaste decennierna.²⁴

2.2 Straffvärde

Kommittén anförde att straffsystemets främsta uppgift var att motverka brott och att det var främst lagstiftarens, inte domstolens, uppgift att se till att preventionsteorierna tillgodosågs. Att preventionsteorierna skulle tillgodoses skulle inte få gå ut över kravet på legalitet eller enhetlig rättstillämpning.²⁵

Genom reformen slopades dåvarande 1:7 BrB. I stället infördes 29:1 BrB som stadgade att

”Straff ska, med beaktande av intresset av en enhetlig rättstillämpning, bestämmas inom ramen för den tillämpliga straffskalan efter brottets eller den samlade brottslighetens straffvärde.

Vid bedömningen av straffvärdet ska beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon haft. Det ska särskilt beaktas om gärningen inneburit

²¹ Inom behandlingssideologin anses individens behov av vård och behandling vara centrala faktorer vid straffets bestämmande. Behandlingssideologin har en optimistisk syn på människan och anser att om en person begår ett brott så är det ett tecken på personens felaktiga utveckling, som ofta är hänförlig till en besvärlig barndom, skadlig miljö eller andra omständigheter som den enskilde brottslingen inte råder över. Idén med behandlingstanken är att angripa orsakerna till att någon begår brott istället för att straffa denne. Se Jareborg och Zila s. 88; Borgecke och Forsgren s. 36, 259.

²² BRÅ rapport 1977:7 s. 178 f.

²³ SOU 1986:14.

²⁴ Prop. 1987/88:120 s. 31.

²⁵ Ibid. s. 120 f.

ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person.”

Gärningens *straffvärde* skulle således numera vara utgångspunkten för påföljdsbestämningen. Straffvärdet ger uttryck för hur klandervärd och förkastlig den brottsliga gärningen anses vara. Detta syftade till att ge uttryck för den vikt som borde läggas vid proportionalitetsprincipen och ekvivalensprincipen.²⁶

Proportionalitetsprincipen innebär att påföljden ska stå i proportion till gärningens allvar. Det innebär till syvende och sist att den straffrättsliga reaktionen som följer av ett brott ska vara rättvis och att straff ska tilldelas efter förtjänst. Ett behandlingsinriktat straffsystem ansågs strida mot principerna om proportionalitet och likhet inför lagen, eftersom straffet hade med brottslingens vårdbehov av göra, och inte den brottsliga gärningen.²⁷

En proportionalitetsteori ger betydligt mer vägledning i påföljdsbestämningen än dåvarande 1:7 BrB eftersom de omständigheter, och varför, som ska beaktas hänförliga till gärningen och gärningsmannen anges. En proportionalitetstanke är också förenlig med vår tanke om rättvisa, då proportionalitetsprincipen innebär att straffet på något sätt ska speglas av gärningens klandervärdhet. Detta är mycket lättare att acceptera än en preventivt inriktad straffbestämning med t.ex. exemplariska straff.²⁸

Principen om ekvivalens innebär att lika brott ska behandlas lika och att olika brott ska behandlas olika.²⁹

Det är uppenbart att högt skiftande uppfattningar om vilket straffvärde en gärning borde anses ha kan förekomma. Enskilda domares värderingar ska dock inte få vara avgörande för bedömningen. Som stadgas i 29:1 första stycket BrB ska straffsystemet sträva efter en enhetlig rättstillämpning. Således är det av vikt att straffet bestäms inom den tillämpliga straffskalan för brottet samt att *intresset* av en enhetlig rättstillämpning beaktas. Domstolen måste således utgå från den allmänna värdering som lagstiftaren har angett när det kommer till brottets straffskala och i övrigt anpassa sig till de principer som utvecklats i praxis. Det är dock inte meningen att straffmätningen ska bli schematisk, utan hänsyn måste tas till omständigheterna i det enskilda fallet.³⁰

²⁶ Prop. 1987/88:120 s. 32 f., 77 f.; Jareborg och Zila s. 102.

²⁷ Borgeke och Forsgren s. 39 f.; Jareborg och Zila s. 70; von Hirsch s. 13.

²⁸ Exemplariska straff kännetecknas av att de är påtagligt mycket strängare än vad som brukar ådömas. Tanken att uppnå en avskräckningseffekt och utdöms för att befästa eller förändra en praxis och får inte dömas ut som en engångsföreteelse. Se Jareborg och Zila s. 78; von Hirsch s. 16.

²⁹ Borgeke och Forsgren s. 41.

³⁰ Prop. 1987/88:120 s. 78.

En mer konkret vägledning för påföljdsbestämningen var eftersträvansvärd eftersom det tidigare systemet innebar att domstolens bedömning i enskilda fall kunde utfalla på olika sätt. Detta eftersom den avvägning som skulle göras mellan allmänpreventiva och individualpreventiva hänsyn enligt dåvarande 1:7 BrB kunde differera beroende på vem som dömde. I praxis förekom tidigare en stor osäkerhet kring vilka omständigheter som fick påverka påföljdsvalet, samt i vilken omfattning. Kommittén presenterade vissa mindre studier över praxisen som visade att enhetligheten i domstolarna kunde bli bättre. Bristen på enhetlighet var inte sådan att den var oacceptabel, men eftersom principen om att lika fall ska behandlas lika ansågs så väsentlig och grundläggande kunde en förändring vara angelägen. Genom mer preciserade regler för påföljdsbestämningen skulle domstolarna således få vägledning avseende påföljdsvalet.³¹

Allmänprevention skulle efter reformen få verka genom lagens straffhot och en upprätthållen fast och konsekvent praxis som visar att straffhotet inte är tomt. Domstolen skulle ej längre få statuera exempel i ett enskilt fall genom att väga in de allmänpreventiva effekter en viss dom skulle kunna tänkas ha. Det skulle strida mot kravet på allas likhet inför lagen att göra avvikelser från en sedvanlig påföljdsbestämning och således inte anses rättvist. En enskild dom kan inte sägas ha någon betydelse för de allmänpreventiva verkningarna, utan det är de samlade domarna som konkretiserar straffhotets karaktär.³²

Individualpreventiva hänsyn skulle inte längre få tillmätas samma betydelse i påföljdsbestämningen. Som ovan redogjorts för grundar sig en sådan bedömning på prognoser om individens risk att återfalla i brottslighet. Eftersom sådana prognoser inte kan göras med särskilt stor träffsäkerhet bör ett straffsystem inte grundas på sådana. Tänk dig att två personer begår samma brott, men beroende på domstolens prognos om deras respektive fortsatta brottslighet kan de komma att dömas till två helt olika påföljder. Det förefaller inte särskilt rättvist. Slutligen finns det ingen forskning som tyder på att risken för återfall minskar genom att tilldela ”rätt” påföljd till ”rätt” brottsling. När det gäller verkställighet av en påföljd bör de individualpreventiva hänsynen spela en viktig roll och insatser bör göras för att främja återanpassning i samhället och den enskildes laglydighet.³³

Hänsyn skulle dock fortsättningsvis kunna tas till omständigheter hänförliga till gärningsmannens person. Om ett påföljdssystem enbart tar hänsyn till omständigheter som är hänförliga till straffvärdet kan systemet anses alldeles för fyrkantigt. Det kan finnas omständigheter som i ett enskilt fall skulle anses orättfärdigt att inte beakta. Detta främst på grund av humanitetsskäl, och

³¹ Ibid. s. 35, 39.

³² Jareborg och Zila s. 78; Borgeke och Forsgren s. 39 f.

³³ Borgeke s. 112 f.; Borgeke och Forsgren s. 40.

straffsystemet måste således tillåta att individuella hänsynstaganden får göras.³⁴ Detta leder oss in på nästa avsnitt om billighetsskäl.

2.3 Billighetsskäl

Straffvärdereformen medförde, som ovan stadgats en mer detaljerad och precis reglering av påföljdsbestämningen. Innan reformen hade gärningsmannens personliga förhållanden och omständigheter som tillkommit efter brottet främst betydelse för domstolens bedömning avseende gärningsmannens möjligheter att återanpassa sig i samhället. Genom reformen togs avstånd från att påföljdsvalet skulle grunda sig på sådana prognoser om gärningsmannen. Nu skulle beaktande av billighetsskäl i stället göras med hänsyn till att det skulle vara orättfärdigt och obilligt att *inte* beakta dem.³⁵

Uppräkningen av omständigheterna i en särskild bestämmelse motiverades med hänsyn till att intresset av att kunna beakta omständigheter som är hänförliga till den tilltalades person bättre skulle tillgodoses. Införandet gjordes även med förhoppningen om att en uttrycklig bestämmelse som stadgar vilka omständigheter som borde beaktas torde leda till en ökad enhetlighet i praxis. Utan någon vägledning fanns en risk för att vissa domstolar tog hänsyn till en viss omständighet som andra domstolar inte såg anledning att beakta.³⁶

Om straffvärdet, som ovan redogjorts för, har att göra med gärningens klandervärdhet, kan billighetsskäl förklaras ha att göra med brottslingens klandervärdhet. Trots att de inte påverkar straffvärdet anses de ha något att göra med en ”rättvis” behandling av brottslingen. Proportionalitetsprincipen innebär, som ovan stadgats, att en påföljd ska stå i proportion till gärningens klandervärdhet. Proportionalitetsprincipen kan också innefatta att straffet ska stå i proportion till *brottslingens* klandervärdhet.³⁷

29:5 BrB räknar upp åtta olika omständigheter som rätten ska beakta utöver brottets straffvärde.

”Vid straffmätningen ska rätten, utöver brottets straffvärde, i skälig omfattning beakta

1. om den tilltalade till följd av brottet drabbats av allvarlig kroppsskada,
2. om den tilltalade till följd av hög ålder eller dålig hälsa skulle drabbas oskäligt hårt av ett straff utmätt efter brottets straffvärde,

³⁴ SOU 2012:34 band 3 s. 195.

³⁵ Prop. 1987/88:120 s. 29 ff., 47 f.; Borgeke och Forsgren s. 263.

³⁶ Prop. 1987/88:120 s. 42 f, 48.

³⁷ Jfr. Jareborg och Zila s. 132 ff.

3. om en i förhållande till brottets art ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks,
4. om den tilltalade efter förmåga försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa skadliga verkningar av brottet,
5. om den tilltalade frivilligt angett sig,
6. om den tilltalade förorsakas men till följd av att han eller hon på grund av brottet blir eller kan antas bli avskedad eller uppsagd från anställning eller drabbas av annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning,
7. om ett straff utmätt efter brottets straffvärde skulle framstå som oproportionerligt strängt med hänsyn till andra rättsliga sanktioner till följd av brottet, eller
8. om någon annan omständighet påkallar att den tilltalade får ett lägre straff än brottets straffvärde motiverar.

Finns det någon sådan omständighet som avses i första stycket, får rätten döma till ett lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet, om det finns särskilda skäl för det.”³⁸

Frågan som uppstår är *varför* det skulle anses som obilligt eller orättfärdigt att inte beakta omständigheter som är hänförliga till den tilltalades person eller omständigheter som uppstått efter brottet. Billighetsskäl kan rättfärdigas på olika sätt beroende på vilken omständighet som är för handen.³⁹

I p. 1 och p. 2 är den tilltalades särskilda utsatthet i fokus för bedömningen. Om någon hänsyn inte skulle tas till sådan omständighet skulle straffet drabba den tilltalade oskäligt hårt. Rättfärdigandet av beaktandet av sådana omständigheter grundar sig på humanitetsskäl.⁴⁰

Om någon omständighet som anges i p. 3 eller p. 4 är för handen anses den tilltalade vara mindre klandervärd vid domstillfället. P. 4 rättfärdigas genom att det är mer angeläget att förebygga ett brotts skadeverkningar än vad det är att fullt ut straffa någon som fullbordat en brottslig gärning.⁴¹

³⁸ Se prop. 1987/88:120 s. 11 f. för 29:5 BrB ursprungliga lydelse. Bestämmelsen är näst intill identisk, bortsett från vissa språkliga ändringar och ordningen av punkterna, med nuvarande lydelse.

³⁹ Jareborg och Zila s. 137.

⁴⁰ Prop. 1987/88:120 s. 95; Jareborg och Zila s. 137; Ågren s. 87; von Hirsch s. 94.

⁴¹ Prop. 1987/88:120 s. 91; Jareborg och Zila s. 137; Jfr. Zila, Brottsbalk (1962:700) 23 kap. 3 §, Lexino 2020-08-24 (JUNO).

P. 5 kan, likt de första två punkterna, också sägas rättfärdigad på grund av humanitet. Gärningsmannen visar ånger och vi ska ha en tolerans för det mänskliga i att begå misstag.⁴²

P. 6 och p. 7 tar sikte på fall av sanktionskumulation, det vill säga de situationer där gärningsmannen drabbas av någon eller några andra negativa följder än den straffrättsliga påföljden. Negativa följder, av straffkaraktär, skulle innebära en form av dubbelbestraffning, och således skulle proportionalitet inte råda mellan brott och den totala påföljdsbördan.⁴³

P. 8 är allmänt hållen och stadgar att andra omständigheter än de tidigare uppräknade kan beaktas. Det måste vara fråga om omständigheter som skulle innebära att straff utmätt efter brottets straffvärde skulle anses som oproportionerligt eller orimligt.⁴⁴

Eftersom hänsyn kan tas till den tilltalades personliga förhållanden går det inte att uppnå någon total enhetlighet i rättstillämpningen, trots att brottets straffvärde ska vara i fokus. Detta är ofrånkomligt, men inget som ska ses som en nackdel. Det har alltså inte varit eftersträvansvärt att någon total enhetlighet ska råda i påföljdsbestämningen.⁴⁵

Att vissa grupper särbehandlas, och således inte behandlas lika, behöver inte nödvändigtvis innebära att principen om ekvivalens har åsidosatts. Särbehandling bör kunna godtas, så länge behandlingen är hänförlig till någon form av fasta kriterier. Billighetsskäl ska dock tillämpas med försiktighet så att de inte medför en oenhetlig praxis eller sociala orättvisor.⁴⁶

Sammanfattningsvis kan sägas att billighetsskäl är rättfärdigade på den grunden att det inte skulle anses vara proportionerligt eller humant att enbart utgå från en gärningsinriktad skuldbedömning.⁴⁷ Dagens svenska straffrätts-system bygger på en humanitetsprincip och innefattar en betydande tolerans för det mänskliga i att begå misstag.⁴⁸

2.4 Förhållandet mellan straffvärde och

⁴² Jfr. Borgeke och Forsgren s. 42; SOU 2012:34 band 3 s. 199 f.

⁴³ Prop. 1987/88:120 s. 90; Jareborg och Zila s. 137.

⁴⁴ Prop. 1987/88:120 s. 96.

⁴⁵ Ibid. s. 36.

⁴⁶ Prop. 1987/88:120 s. 90; Ågren s. 91; Ulväng 2005 s. 116 f.

⁴⁷ Jareborg och Zila s. 137; von Hirsch s. 94.

⁴⁸ Detta tar sig uttryck i att det finns ett flertal förmildrande omständigheter som rätten ska beakta. Rätten ska även beakta huruvida den tilltalade haft bristande förmåga att handla så som normerna föreskriver. De senaste åren har ett flertal bestämmelser varit föremål för straffskärpningar och det kan ifrågasättas huruvida lagstiftaren därigenom står bakom humanitetsprincipen till fullo. Så länge som den grundläggande strukturen i påföljdssystemet inte ändras torde det dock anses korrekt att fortfarande uttrycka att straffsystemet grundas på humanitetsprincipen. Se Borgeke och Forsgren s. 42.

billighetsskäl i straffmätningen

Två centrala begrepp som fortsättningsvis kommer att användas i framställningen, främst i kapitel 4, är ”straffvärde” och ”straffmätningensvärde”. Dessa två bör ej förväxlas eftersom de ingår i olika beslutsstrukturer i påföljdsbestämningen.

Begreppet ”straffmätning” innefattar alla led i bestämningen av straff i det enskilda fallet. Ett första steg för domstolen är att fastställa brottets straffvärde i det enskilda fallet. Detta görs med utgångspunkt i 29:1–3 BrB. Därefter ska domstolen beakta billighetsskälerna i 29:5 BrB.⁴⁹ Straffvärdet bestäms således i ett led, medan beaktande av billighetsskäl görs i ett annat led i straffmätningen. Efter beaktande av 29:5 BrB dömer domstolen ut ett straff, som inte behöver motsvaras av det tidigare fastställda straffvärdet. Straffmätningensvärde kan placeras ut på en skala bestående av böter och fängelse. Straffmätningensvärde kan för denna framställning kort förklaras som att det är straffvärdet med reduktion för billighetsskäl.⁵⁰

2.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis föreslogs genom reformen att allmänna och mer preciserade regler för påföljdsval och straffmätning skulle införas. Reformens främsta syfte var att öka förutsebarheten och enhetligheten i straffrättskipningen. En ny reglering skulle komma att ge en bättre överskådlighet och motverka att vissa spridda bestämmelser inte uppmärksammades. Mer preciserade lagregler skulle innebära att domstolarna i högre grad behövde motivera sina skäl för påföljdsbestämningen.

Straffvärdereformen tydliggjorde att allmänprevention skulle vara den centrala grunden för straffsystemet och få verka genom lagens straffhot och en därtill upprätthållen och konsekvent praxis. Detta medförde en skiftning från tidigare behandlingsideologi där gärningsmannen var i fokus, till att i stället sätta gärningen i fokus för påföljdsbestämningen. Behandlingsideologin ersattes således av ett proportionalitetstänkande.

Möjligheten att beakta billighetsskäl skulle i högre grad öka genom preciseringen av lagreglerna. Införandet av billighetsskälerna innebar ett avståndstagande från att sätta gärningen i fokus till att återigen se till gärningsmannens person. Avståndstagandet kan sägas rättfärdigas på den grund att det skulle vara obilligt och orättfärdigt att inte beakta omständigheter hänförliga till

⁴⁹ Notera att straffmätningen innefattar fler led än de i framställningen nämnda, men för framställningens syfte är det enbart dessa två som är av relevans. Se Jareborg och Zila s. 106 och Borgeke och Forsgren s. 49 för en mer ingående redogörelse av straffmätningens olika led.

⁵⁰ Straffmätningensvärde kan också bli högre än det tidigare fastställda straffvärdet om 29:4 BrB tillämpas. Jareborg och Zila s. 106; Borgeke och Forsgren s. 49.

gärningsmannens person. Bestrafningen i det enskilda fallet ska vara proportionerlig *både* i förhållande till gärningens svårhet och gärningsmannens klandervärdhet.

Billighetsskäl kan rättfärdigas på olika grunder beroende på vilken omständighet som är för handen. Gemensamt för dem är att det inte skulle vara proportionerligt eller humant att enbart utgå från en gärningsinriktad skuldbedömning. De ska dock tillämpas med försiktighet så att de inte medför en oenhetlig praxis eller sociala orättvisor.

Vidare hoppas jag i kapitel 4 kunna se om idéerna som reformen eftersträvade har fått genomslag i domstolens tillämpning av billighetsskäl.

3 Billighetsskäl – 29:5 BrB

3.1 Inledning

Enligt 29:5 första stycket BrB ska rätten i skälig omfattning beakta vissa omständigheter som är hänförliga till gärningsmannens handlande efter brottet och/eller dennes person. Omständigheterna har inget att göra med brottets straffvärde eller svårhet. Omständigheterna kan enbart verka i lindrande riktning. Första stycket är uttömmande, medan den åttonde punkten dock är allmänt hållen och öppnar för att hänsyn kan tas till andra faktorer än de tidigare nämnda. Andra stycket stadgar att rätten i de fall ett eller flera billighetsskäl är för handen får döma till ett lindrigare straff än vad som är föreskrivet för det aktuella brottet, om det föreligger särskilda skäl.⁵¹

Som tidigare redogjorts för i avsnitt 2.3 är billighetsskäl av olika slag samt motiverade utifrån olika skäl. Det som förenar dem är att de ska tillgodoräknas gärningsmannen vid påföljdsbestämningen och inte är hänförliga till brottet. Enkelt sett kan det uttryckas att billighetsskäl beaktas för att uppnå en rättvis behandling av gärningsmannen. Om billighetsskäl inte hade beaktats hade gärningspersonen inte fått den påföljd som denne förtjänat, utan en för sträng sådan.⁵²

Billighetsskäl kan disponeras in i tre olika grupper. Den första gruppen, punkt 1–3, tar sikte på omständigheter som gärningsmannen inte själv har någon kontroll över, men som innebär att det skulle vara oskäligt att döma ut ett straff efter brottets straffvärde. Den andra gruppen, punkt 4–5, berör de omständigheter då gärningsmannen frivilligt agerar på något sätt som visar att denne ångar sig. Den tredje gruppen, punkt 6–7, tar sikte på sanktionskumulation, det vill säga de situationer där gärningsmannen drabbas av någon eller några andra negativa följder på grund av brottet, än den straffrättsliga påföljden. Den allmänt hållna åttonde punkten faller utanför denna gruppering, men kan innefatta sanktionskumulation.⁵³

En påföljd ska vara proportionerlig i förhållande till brottets beskaffenhet och får inte vara mer ingripande än nödvändigt. Således är det viktigt att domstolen beaktar samtliga sanktioner till följd av brottet för att värna om proportionalitetsprincipen och principen om humanitet. De fall av sanktionskumulation som avser avskedande och uppsägning, annat hinder eller synnerlig svårighet är vanligt förekommande. Det är dock oklart i vilken mån dessa sanktionskumulationer uppmärksammas och beaktas av domstolarna på ett

⁵¹ Prop. 1987/88:120 s. 89.; Borgeke och Forsgren s. 263, 268; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Allmänt om paragrafen och Första stycket; Ulväng JT s. 947.

⁵² Holmqvist s. 190; Jareborg och Zila s. 126.

⁵³ Prop. 2014/15:37 s. 8, 26.

konsekvent och enhetligt sätt. En påföljd som utdöms enbart efter brottets straffvärde skulle i dessa fall innebära en orättvis dubbelbestraffning för den tilltalade.⁵⁴

Av ordalydelsen i bestämmelsens andra stycke följer att det är straffen fängelse och böter som kan bli föremål för lindring. Om billighetsskäl är tungt vägande bör det dock finnas ett visst utrymme att döma till villkorlig dom eller skyddstillsyn i stället för fängelse.⁵⁵

3.2 Tillämpning

Domstolens bedömning av billighetsskäl kan indelas i två moment. För det första ska domstolen ta ställning till huruvida ett billighetsskäl föreligger. Om domstolen besvarar den första frågan jakande är nästa steg att bedöma om strafflindring ska ske i fallet. Domstolen måste bedöma i vilken utsträckning billighetsskäl i sådana fall ska påverka straffmätningen. Det går inte att göra en automatisk straffvärdesreduktion i de fall ett billighetsskäl föreligger utan en helhetsbedömning måste göras i det enskilda fallet. I den bedömningen måste hänsyn även tas till straffvärdet.⁵⁶

Billighetsskäl ska tillämpas restriktivt för att minska riskerna för en oenhetlig praxis och sociala orättvisor. Under åren har dock lagändringar gjorts⁵⁷ som gett försvårande och förmildrande omständigheter ett större genomslag vid påföljdsbestämningen. HD framhåller att detta också torde gälla för billighetsskäl men detta framgår inte av motiven till lagändringarna.⁵⁸

För att någon strafflindring ska komma i fråga krävs således att billighetsskäl har viss tyngd.⁵⁹ När det har konstaterats att viss tyngd föreligger måste billighetsskäl få ett märkbart genomslag. Om billighetsskäl inte leder till en påtaglig justering av påföljdsbestämningen så bör det inte tillämpas.⁶⁰ Vad som är att anse som ett märkbart genomslag får bedömas från fall till fall, det finns inget generellt svar. Storleken på reduktionen är beroende av nivån på straffvärdet. När det rör sig om ett kortare fängelsestraff kan ett märkbart genomslag vara en reduktion på någon enstaka månad. Detta torde dock inte vara ett märkbart genomslag om det rör sig om ett mycket långt fängelsestraff. I sådana fall kan en reduktion behöva vara ett eller flera år för att anses som märkbara. För större reduktion än ett år måste det dock föreligga flera billighetsskäl med en sammantagen avsevärd styrka eller ett mycket starkt

⁵⁴ Prop. 2014/15:37 s. 27, 29; Holmqvist s. 192.

⁵⁵ Holmqvist s. 197.

⁵⁶ SOU 2012:34 band 3 s. 200.

⁵⁷ Se prop. 2009/10:147.

⁵⁸ Prop. 1987/88:120 s. 90; Bäcklund m.fl.: *Brotsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Allmänt om paragrafen; NJA 2012 s. 826 p. 64.

⁵⁹ Bäcklund m.fl.: *Brotsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Allmänt om paragrafen.

⁶⁰ NJA 2010 s. 592; Prop. 2014/15:37 s. 21.

billighetsskäl.⁶¹ Det finns inga klara svar på vad som är att anses som ett kort respektive ett långt fängelsestraff. Som hjälp i bedömningen kan viss vägledning hämtas från 1 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll som stadgar att verkställande av fängelsestraff kan ske med elektronisk fotboja i de fall fängelsestraffet uppgår till högst 6 månader. Om straffmätningens värde motsvarar fängelse i 6 månader eller kortare borde slutsatsen kunna dras att det är frågan om ett kortare fängelsestraff. Viss vägledning kan även hämtas från att straffvärdet, eller straffmätningens värde i de fall billighetsskäl aktualiseras, ska motsvara fängelse i ett år för att fängelsepresumtionen ska aktualiseras. Om straffvärdet, eller straffmätningens värde motsvarar fängelse i över ett år torde slutsatsen kunna dras att det är fråga om ett längre fängelsestraff. Svårigheten får anses ligga i bedömningen om straffvärden mellan 6–12 månader.⁶²

Domstolen har små möjligheter att på egen hand finna ett fullgott beslutsunderlag för huruvida ett billighetsskäl föreligger eller ej, bland annat med hänsyn till den opartiska roll domstolen ska inta. Därför åligger det parterna att göra domstolen uppmärksam på ytterligare sanktioner som denne kommer att drabbas av och presentera relevanta intyg. Det är dock domstolen som måste sörja för att det underlaget som har presenterats är tillräckligt för att kunna grunda en bedömning på detta. Vid tveksamma fall bör domstolen inhämta yttranden eller intyg som styrker förhållandet. Därefter är det domstolen som ansvarar för att beakta billighetsskålen och prövar om det är av sådant slag att strafflindring ska medföras. Det ska framstå som övervägande sannolikt att det förhåller sig på det sätt som görs gällande.⁶³

Billighetsskålen är av betydelse både för straffmätningen och påföljdsvalet. Att de är av betydelse för påföljdsvalet anges tydligt genom hänvisningen till omständigheterna i 30:4 BrB. Det går inte att göra någon uppdelning av omständigheterna avseende vilka som främst har betydelse för straffmätningen och vilka som har betydelse för påföljdsvalet. Dock finns det anledning att inte tillämpa bestämmelserna så att strafflindringen blir för generös för den tilltalade. Den sjätte punkten torde främst vara föremål för att lindra straffmätningen snarare än val av påföljd.⁶⁴

3.3 29:5 första stycket 6 BrB

⁶¹ NJA 2021 s. 377; Borgeke och Forsgren s. 267.

⁶² Jfr Borgeke och Forsgren s. 50, 263; Bäcklund m.fl.: *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 30 kap. 4 § BrB under rubriken Andra stycket: omständigheter som kan utgöra skäl för fängelse.

⁶³ Jfr. NJA 2016 s. 719 p. 17; Prop. 2014/15:37 s. 29; Borgeke och Forsgren s. 268; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Allmänt om paragrafen och Första stycket.

⁶⁴ Holmqvist s. 188, 197; Ågren, *Brottsbalk* (1962:700) 29 kap. 5 §, Lexino 2020-01-01 (JUNO), under rubriken Bör billighetsskålen påverka straffmätningen och/eller valet av påföljd.

3.3.1 Men-rekvisitet

I bestämmelsen stadgas att domstolen ska beakta om den tilltalade *förorsakas men* till följd av de arbetsrättsliga följderna.

I tidigare förarbeten betonades att de arbetsrättsliga följderna, avskedande och uppsägning, regelmässigt skulle tillmätas en påtaglig betydelse för straffmätningen.⁶⁵ Med hänsyn till det torde det innefatta att dessa följder vanligtvis innebär ett men för den enskilde. Ett uttryckligt krav på att den tilltalade ska förorsakas men till följd av avskedandet eller uppsägningen infördes genom prop. 2014/15:37.⁶⁶

Vilken grad av men som förorsakas den tilltalade kan variera och en individuell bedömning av de arbetsrättsliga verkningarna bör göras i det enskilda fallet. Om den tilltalade förlorar en fast anställning kan det anta att det innebär ett större men än om denne skulle förlora en tidsbegränsad anställning. Det kan även finnas situationer då den tilltalade inte utsätts för något men när denne blir avskedad eller uppsagd. Sådana situationer kan till exempel vara om den tilltalade kort efter den arbetsrättsliga följden blir anställd för ett likvärdigt arbete.⁶⁷

Sammanfattningsvis syftade 2015 års ändring till att tydliggöra att den arbetsrättsliga följden måste innebära ett men för den tilltalade för att någon strafflindring ska ske. Den syftade även till att förtydliga att en individuell bedömning måste göras vid tillämpningen. Tidigare uttalanden i förarbeten och praxis ger dock alltså vägledning i tillämpningen. Det men-rekvisit som stadgas i bestämmelsen omfattar även de sanktionerna som innebär ett annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsutövning. Eftersom sådana sanktioner i sig kan sägas innefatta ett men för den enskilde innebar 2015 års lagändring ingen förändring i sak.⁶⁸

3.3.2 Avskedande eller uppsägning

I 29:5 första stycket 6 BrB anges de två arbetsrättsliga följderna *avskedande* och *uppsägning*. Det är således endast dessa följder som får beaktas under den sjätte punkten. Andra arbetsrättsliga följder kan beaktas under den åttonde punkten.⁶⁹

⁶⁵ Prop. 1987/88:120 s. 93.

⁶⁶ Prop. 2014/15:37 s. 4, 31.

⁶⁷ Ibid. s. 31, 39.

⁶⁸ Prop. 2014/15:37 s. 32; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Allmänt om paragrafen och Punkten 7.

⁶⁹ Prop. 1987/88:120 s. 92 ff.; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 7.

Den sjätte punkten är tillämplig även i de fall den tilltalade *kan antas* bli avskedad eller uppsagd. I dessa fall får rätten som huvudregel utgå från ett yttrande från arbetsgivaren om de eventuella arbetsrättsliga följderna på grund av brottet. Det krävs att den person som ska lämna yttrandet har ett fullgott beslutsunderlag, det vill säga att personen har fått tillgång till de handlingar som kan vara av intresse för yttrandet. Det är således viktigt att domstolen i samband med begärande av yttrande översänder alla sådana handlingar.⁷⁰ Det torde inte finnas någon skyldighet för arbetsgivaren att kommunicera yttrandet om de arbetsrättsliga följderna på grund av brottet till arbetstagaren. Det finns dock inget som hindrar att detta görs.⁷¹ Domstolen bör även godta uppgifter från den tilltalade om att denne förväntas råka ut för någon arbetsrättslig följd om det framstår som troligt.⁷²

Av ordalydelsen i sjätte punkten följer att hänsyn ska tas till om den tilltalade förlorar arbetet på grund av *brottet*. Borgeke och Forsgren argumenterar dock för att domstolen inte bör göra någon skillnad över om det är brottet eller straffet som orsakar förlorandet av anställningen. De menar att om den tilltalade blir föremål för ett mycket långvarigt fängelsestraff kan domstolen utgå från att han kommer att bli avskedad eller uppsagd och i framtiden möta svårigheter i att bli anställd. Det finns dock inget prejudikat som helt fastställer denna föreställning.⁷³ Något som bör framhållas i sammanhanget är att det kan vara svårt att avgöra huruvida arbetsgivaren har avslutat anställningen på grund av brottet eller straffet.⁷⁴

3.3.2.1 *Avskedande ur ett arbetsrättsligt perspektiv*

För att en arbetsgivare ska kunna avskeda en arbetstagare krävs att denne *grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren*. Det innebär att det måste föreligga ett flagrant fall av misskötsamhet eller illojalitet. Bestämmelsen är enbart tillämplig i de fall då anställningen avslutas på grund av personliga skäl. Exempelvis är den tillämplig i de situationer då ett allvarligare brott har begåtts mot arbetsgivaren. Även brott som har begåtts utanför anställningen kan omfattas av bestämmelsen om brottet är ägnat att allvarligt skada förhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren. Både brott i och utom tjänsten kan således vara grund för avskedande.⁷⁵ Om brottet har begåtts i tjänsten eller riktat sig mot arbetsgivaren eller arbetsplatsen är det dock att

⁷⁰ Prop. 1987/88:120 s. 94; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 7.

⁷¹ Jfr. JO 2000/01 s. 241 f.; Arbetsgivarverket, *Statsanställdas tjänsteansvar*, Utgiven av Arbetsgivarverket 2019-06-19, reviderad 2023-01-02.

⁷² Borgeke och Forsgren s. 283.

⁷³ Ibid. s. 284.

⁷⁴ Ågren, *Brottsbalk* (1962:700) 29 kap. 5 §, Lexino 2020-01-01 (JUNO), under rubriken Kommentar till de olika billighetsskalen.

⁷⁵ Prop. 1973:129 s. 149 f.; Lunning, Toijer och Lindblom, *Anställningsskydd. En lagkommentar* (2022-06-23, version 11B, JUNO) under rubriken Avskedande (18–20 §§); Se även t.ex. AD 2005 nr 86, AD 1982 nr 67, AD 1998 nr 25, AD 1979 nr 143, AD 2006 nr 54.

betrakta som särskilt allvarligt.⁷⁶ Det kan dock nämnas att AD har godtagit avskedande på grund av tämligen bagatellartade händelser om dessa är sådana att arbetstagaren givit uttryck för en oförmåga att fullgöra de åligganden som varit centrala för anställningen eller på ett allvarligt sätt har rubbat arbetsgivarens förtroende för arbetstagaren.⁷⁷ AD gör således även en bedömning av arbetstagarens fortsatta lämplighet.⁷⁸

I 18 § 2 st LAS anges att avskedande inte enbart får grundas på omständigheter som arbetsgivaren känt till i mer än två månader. Tvåmånadersfristen börjar när domen har fallit avseende den aktuella brottsligheten, eller när den vunnit laga kraft. När tidsfristen börjar löpa beror på när omständigheterna i målet är tillräckligt utredda för att arbetsgivaren ska vara i stånd att ta ställning till arbetstagarens handlande.⁷⁹ Tidsfristen börjar alltså löpa när omständigheterna är utredda, inte när arbetsgivaren först fick kännedom om omständigheterna.⁸⁰ Tanken bakom detta är att arbetsgivaren i svåröverskådliga fall ska kunna fatta ett beslut på ett tillförlitligt underlag.⁸¹

AD har uppgett att brottsliga handlingar av offentligt anställda kan innebära att handlingen i större utsträckning än för icke offentligt anställda innefattar ett grovt åsidosättande av sina åligganden mot arbetsgivaren.⁸²

3.3.2.2 Uppsägning ur ett arbetsrättsligt perspektiv

En uppsägning ska grunda sig på *sakliga skäl*.⁸³ En uppsägning kan vara hänförlig till arbetstagaren personligen, dvs. personliga skäl.⁸⁴ Om det föreligger sakliga skäl eller ej ska avgöras utifrån huruvida arbetstagaren allvarligt har åsidosatt de förpliktelser som stadgas i anställningsavtalet och om han insett eller borde ha insett detta. Det är arbetsgivaren som ska styrka de faktiska omständigheterna som läggs till grund för en uppsägning på grund av personliga skäl. Arbetsgivaren kan t.ex. lägga en brottmålsdom till grund för uppsägningen. Notera dock att AD kan komma att göra en annan bedömning än de allmänna domstolarna. Personliga skäl kan till exempel vara misskötsamhet, samarbetssvårigheter, ålder, sjukdom, etcetera. Om en arbetstagare begår brott i tjänsten eller brott som på något annat vis riktar sig mot arbetsgivaren eller arbetsplatsen innebär detta normalt sett att sakliga skäl för uppsägning

⁷⁶ Prop. 1981/82:71 s. 72.

⁷⁷ Se t.ex. AD 1984 nr 48, AD 2005 nr 78, AD 2007 nr 62, AD 2007 nr 63.

⁷⁸ Lunning, Toijer, Lindblom, Anställningsskydd. En lagkommentar (2022-06-23, version 11B, JUNO) under rubriken Avskedsgrunderna.

⁷⁹ Se t.ex. AD 1981 nr 51, AD 2005 nr 107, AD 2004 nr 9, AD 2013 nr 25.

⁸⁰ AD 2013 nr 25.

⁸¹ Lunning, Toijer, Lindblom, Anställningsskydd. En lagkommentar (2022-06-23, version 11B, JUNO) under rubriken Tvåmånadersregeln.

⁸² AD 1997 nr 13.

⁸³ Se 7 § LAS. Notera att sakliga skäl inte gäller vid uppsägning av arbetstagare som fyllt 69 år, se 33 § LAS.

⁸⁴ Öman, Lag (1982:80) om anställningsskydd 7 §, Lexino 2023-01-08 (JUNO) under rubriken 2.1.1. Inledning.

föreligger.⁸⁵ Avgörande är om arbetsgivaren har förlorat förtroendet för arbetstagaren, och inte om det i ren straffrättslig mening faktiskt föreligger ett brott.⁸⁶

Om arbetstagaren har begått ett brott eller uppfört sig klandervärt på annat sätt som inte har någon tydlig anknytning till tjänsten föreligger sakliga skäl för uppsägning endast om arbetsgivaren har tungt vägande skäl och det är klarlagt att problemet inte kan lösas genom omplacering. Sådana situationer torde föreligga när arbetstagarens brottsliga eller klandervärda förfarande allvarligt har skadat förhållandet mellan arbetstagaren och arbetsgivaren.⁸⁷

Allvarliga brott mot anhöriga har i praxis inte medfört att sakliga skäl för uppsägning föreligger.⁸⁸ När det gäller statligt anställda har dock sådana brott ansetts medföra att sakliga skäl föreligger.⁸⁹ Att statligt anställda bedöms mer strängt beror på att AD tillämpar en äldre, numera upphävd, lagtext.⁹⁰

Även 7 § LAS innefattar en tvåmånadsregel. Se närmare om betydelsen av sådan i kap 3.3.2.1. I fjärde stycket stadgas att arbetsgivaren får grunda uppsägningen på sådana omständigheter som denne känt till i mer än två månader om det föreligger synnerliga skäl. Sådana synnerliga skäl kan till exempel vara om arbetstagaren har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott.⁹¹

3.3.2.3 *Brott i anställningen*

Borgeke och Forsgren uppger att det finns ett generellt skäl för domstolen att göra en generös beaktning av de arbetsrättsliga följderna för den tilltalade eftersom dessa kan drabba honom mycket hårt, ibland kanske till och med hårdare än den straffrättsliga påföljden.⁹²

Man kan fråga sig om en sådan generös tillämpning bör göras även i de fall brottet har begåtts i anställningen. HD har inte tagit någon negativ hänsyn till att ett brott har begåtts i anställningen utan straffreduktion har gjorts med hänsyn till 29:5 första stycket 6 BrB.⁹³ Detsamma gäller om brottet har

⁸⁵ Se t.ex. AD 1989 nr 102, AD 2006 nr 69, AD 1999 nr 107, AD 2009 nr 22.

⁸⁶ Prop. 2021/22:176 s. 446 f.; Öman, Lag (1982:80) om anställningsskydd 7 §, Lexino 2023-01-08 (JUNO) under rubriken 2.1.1. Inledning samt 2.1.9 Oredlighet såsom brottslighet.

⁸⁷ Öman, Lag (1982:80) om anställningsskydd 7 §, Lexino 2023-01-08 (JUNO) under rubriken 2.1.9 Oredlighet såsom brottslighet; Se t.ex. AD 1984 nr 9, AD 1981 nr 51.

⁸⁸ Se t.ex. AD 1993 nr 127, AD 1998 nr 20, AD 2001 nr 2, AD 2011 nr 26.

⁸⁹ Se t.ex. AD 2009 nr 96, AD 2014 nr 85.

⁹⁰ Se Lag (1976) om offentlig anställning; Öman, Lag (1982:80) om anställningsskydd 7 §, Lexino 2023-01-08 (JUNO) under rubriken 2.1.9 Oredlighet såsom brottslighet.

⁹¹ Öman, Lag (1982:80) om anställningsskydd 7 §, Lexino 2023-01-08 (JUNO) under rubriken 2.4.1 Inledning.

⁹² Borgeke och Forsgren s. 284.

⁹³ Se t.ex. NJA 2005 s. 661, NJA 2003 s. 414, NJA 1996 s. 443, NJA 1985 s. 477 och NJA 1982 s. 143.

begåtts mot arbetsgivaren.⁹⁴ Det kan noteras att hovrätten i NJA 2005 s. 661 var av uppfattningen att det inte fanns något utrymme för straffreduktion eftersom den tilltalade hade begått brottet i tjänsten. HD avvisade dock det påståendet med hänvisning till att det inte finns något stöd för en sådan uppfattning i vare sig lagtexten, förarbetena eller tidigare praxis.

3.3.3 Annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringsverksamhet

Ett exempel på en omständighet som kan anses vara ett hinder eller en synnerlig svårighet för den tilltalades yrkes- eller näringsutövning är körkortsåterkallelse.⁹⁵ En indragning av yrkeslegitimation, auktorisation eller tillstånd till viss näringsverksamhet kan också beaktas. Till exempel att en läkare eller taxiförare mister sin yrkeslegitimation. Omständigheten måste vara en negativ följd av brottet.⁹⁶ En återkallelse av yrkeslegitimation innebär inte en otillåten dubbelbestraffning.⁹⁷

3.3.3.1 Återkallelse av läkarlegitimation

Enligt 8:3 första stycket 2 patientsäkerhetslagen (PSL) ska en läkarlegitimation återkallas om personen har gjort sig skyldig till ett allvarligt brott som är ägnat att påverka förtroendet för denne. Brottet kan ha begåtts antingen i eller utanför yrkesutövningen. Om förutsättningarna för de omständigheter som anges i bestämmelsens punkt 1–3 är uppfyllda är en återkallelse obligatorisk. Endast om särskilda skäl föreligger får en återkallelse underlåtas.⁹⁸

Det brott som är föremål för bedömning ska anses som allvarligt för att en återkallelse av läkarlegitimation ska göras och en helhetsbedömning av de relevanta omständigheterna ska göras i det enskilda fallet. Skälet till återkallelsen av legitimationen är främst att värna om legitimationen som en statlig utfästelse om lämplighet att utöva yrket, inte av patientsäkerhetshänsyn. Exempel på brott som påverkar förtroendet för en legitimerad läkare är till exempelvis sexualbrott, brott mot annans liv eller hälsa och barnpornografibrott.⁹⁹

En återkallelse av läkarlegitimation är inte tidsbegränsad, utan gäller på obestämd tid. Det innebär att återkallelsen kan vara livslång i vissa fall. Enligt

⁹⁴ Se t.ex. NJA 2003 s. 414.

⁹⁵ Se t.ex. NJA 1992 s. 653 där den tilltalade dömdes för grov vårdslöshet i trafik och grovt rattfylleri och fick sitt körkort återkallat. Det torde således innebära att körkortsåterkallelsen måste grundas på den åtalade gärningen.

⁹⁶ Prop. 1987/88:120 s. 90, 94; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 7.

⁹⁷ Jfr. HFD 2015 ref. 31; Kammarrätten i Stockholms dom 2014-12-14 mål nr 4633-14.

⁹⁸ Johnsson, *Patientsäkerhetslagen. En kommentar* (2020-12-03 JUNO) 8 kap. 3 §.

⁹⁹ Prop. 2009/10:210 s. 112.

4:3 PSL innebär återkallelsen av läkarlegitimation ett straffsanktionerat yrkesförbud.¹⁰⁰

Det föreligger ingen tidsfrist för vilka omständigheter en återkallelse av läkarlegitimation får grundas på. Det måste dock finnas en lagkraftvunnen dom som stadgar att den tilltalade har gjort sig skyldig till brott.¹⁰¹

3.3.3.2 Återkallelse av taxiförarlegitimation

Enligt 4:6 TTL ska en taxiförarlegitimation återkallas om innehavaren genom brottslig gärning har visat sig olämplig att tjänstgöra som taxiförare. Taxiförarlegitimationen ska återkallas om det är fråga om sådan brottslighet som rubbar förtroendet för föraren när det gäller att ansvara för passagerares trygghet. Det gäller främst om brott har begåtts i tjänsten.¹⁰² Till exempel har vissa våldsbrott¹⁰³, som begåtts utan samband med utövandet av yrket, inte ansetts rubba förtroendet för föraren.¹⁰⁴ En bedömning ska dock göras av omständigheterna i det enskilda fallet eftersom det är en mycket ingripande åtgärd att få en yrkeslegitimation återkallad.¹⁰⁵

Brott som innehavaren har begått kan beaktas i upp till fem år efter att brottet begicks. Om det är fråga om mycket allvarlig brottslighet kan brott som begåtts längre bak i tiden beaktas. Till skillnad från tvåmånadersfristen, som inleds när domen vinner laga kraft, som arbetsgivaren har att beakta enligt 7 och 18 § andra stycket LAS påbörjas tidsfristen i dessa fall när brottet begicks, inte när domen vunnit laga kraft.¹⁰⁶

Vid återkallelse av taxiförarlegitimation ska en olämplighetstid om minst tre och högst fem år bestämmas. Under denna tid kan en prövning om ny ansökan inte göras.¹⁰⁷

3.4 29:5 första stycket 8 BrB

Genom den allmänt formulerade åttonde punkten kan domstolen beakta andra omständigheter än de uppräknade i punkt 1–7. Det ska dock vara fråga om omständigheter som är hänförliga till gärningsmannens personliga

¹⁰⁰ Johnsson, *Patientsäkerhetslagen. En kommentar* (2020-12-03 JUNO) 8 kap. 3 §.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Se t.ex. Kammarrätten i Göteborg dom 2014-03-26 mål nr 959-14; Kammarrätten i Jönköping dom 2019-11-12 mål nr 2031-19.

¹⁰³ Brotts som innebär våld mot en annan person, t.ex. mord och misshandel, men även våldtäkt. Se Åklagarmyndighetens ordlista, <https://www.aklagare.se/ordlista/v/valdsbrott/>, besökt 2022-05-16.

¹⁰⁴ Se t.ex. RÅ 2008 ref. 49; Kammarrätten i Sundsvall dom 2015-05-06 mål nr 454-15; Kammarrätten i Stockholm dom 2016-02-01 mål nr 6057-15.

¹⁰⁵ Ceder m.fl., *Trafikkommentarer* (2022-09-19 JUNO) Taxitrafiklagen 4 kap. 6 §.

¹⁰⁶ Kammarrätten i Stockholm dom 2021-11-03 mål 5567-21.

¹⁰⁷ Kammarrätten i Sundsvall dom 2012-01-19 mål nr 3275-11.

förhållanden eller hans handlande efter brottet. Omständigheter som kan beaktas under den åttonde punkten ska vara likvärdiga och väga lika tungt som de omständigheter som uttryckligen angetts i paragrafen.¹⁰⁸

Således ges domstolen möjlighet att beakta andra arbetsrättsliga följder än avskedande och uppsägning. Dessa följder kan till exempel vara omplaceringar och i vissa lindrigare fall avstängningar samt löneavdrag. Omständigheterna är inte att anses som lika inskränkande som de arbetsrättsliga följder som omfattas av femte punkten. Dessa följder kan inte anses utgöra något hinder eller synnerlig svårhet i yrkes- eller näringslivet och kan således inte falla under femte punkten.¹⁰⁹

Något beaktande av de negativa sociala reaktionerna¹¹⁰ som regelmässigt följer av att någon begått ett brott kan inte beaktas enligt åttonde punkten.¹¹¹

3.5 Lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet

29:5 andra stycket BrB stadgar att rätten om det finns någon sådan omständighet som avses i första stycket, får döma till ett lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet, om det finns särskilda skäl för det.

Andra stycket ska tillämpas restriktivt.¹¹² I förarbetena finns inga riktlinjer för vad som är att anses som särskilda skäl. Det går att argumentera för att tröskeln för ”särskilda skäl” bör vara relativt låg, eller obefintlig, med hänsyn till att kravet slopades i 29:3 BrB.¹¹³ Se närmare diskussion om en sådan tolkning i Borgeke och Forsgren kap. 3.8.4. En sådan tolkning får också vinning genom att straffet i två fall från HD sattes ned under straffminimum enbart med hänsyn till att billighetsskäl förelåg, och att det således ansågs föreligga särskilda skäl.¹¹⁴

3.6 Undanröjande av påföljd

Domstolen kan undanröja en påföljd enligt 38:2a BrB om det visar sig att det antagande som gjorts om avskedande eller uppsägning visar sig felaktigt. Det

¹⁰⁸ Prop. 1987/88:120 s. 95 f.; Borgeke och Forsgren s. 289; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 9; Månsson, Hansson och Borgeke s. 136.

¹⁰⁹ Prop. 1987/88:120 s. 93 ff., 96; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 7 samt Punkt 9.

¹¹⁰ T.ex. förändringar i levnadsförhållanden och ogillande från omgivningen.

¹¹¹ Prop. 1987/88:120 s. 96.; Borgeke och Forsgren s. 289, Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar*, (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 9.

¹¹² Prop. 1987/88:120 s. 97.

¹¹³ Prop. 1993/94:130.

¹¹⁴ NJA 1993 s. 310; NJA 1995 s. 106.

följer av ordalydelsen att undanröjande enligt 38:2a BrB inte kan följa om det är fråga om andra arbetsrättsliga konsekvenser än avskedande eller uppsägning. Om den arbetsrättsliga följden har haft en stor betydelse för påföljdsbestämningen eller straffmätningen ska en omprövning göras. Bestämmelsen ska enbart tillämpas i de fall det skulle framstå som närmast stötande för den allmänna rättskänslan, om den gamla påföljden fick bestå. Ett undanröjande kan inte ske om påföljden till fullo har verkställts.¹¹⁵

¹¹⁵ Prop. 1987/88:120 s. 63, 112; Borgeke och Forsgren s. 283; Ågren s. 185; Bäcklund m.fl., *Brottsbalken en kommentar* (2022-11-25, version 21, JUNO) 29 kap. 5 § under rubriken Punkt 7.

4 Rättsfallsanalys

4.1 Misshandel

4.1.1 Läkare som tilltalad

I **Svea hovrätt dom 16 april 2009 mål nr B 9183-07** dömdes den tilltalade för *misshandel* mot två målsäganden genom att ha slagit dem i ansiktet. Gärningarna begicks vid en tunnelbanestation där målsägandena var på väg hem från en fest.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten uppgav inte vad straffvärdet för brotten var. Det framgick inte om den tilltalade presenterade några omständigheter som kunde vara av betydelse för billighetsskälens beaktande. Tingsrätten konstaterade enbart att den tilltalade arbetade heltid som läkare. Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom i förening med 100 dagsböter.

Eftersom misshandel är ett sådant brott som anses påverka förtroendet för en legitimerad läkare är det inte osannolikt att den tilltalade skulle kunna få sin yrkeslegitimation indragen, eller bli avskedad eller uppsagd. Någon utredning om de eventuella arbetsrättsliga följderna borde ha presenterats för att klarlägga förhållandet.

I **Svea hovrätt dom 19 december 2014 mål nr B 9637-14** dömdes den tilltalade för ett fall av *grov misshandel* samt ett fall av *misshandel* av normalgraden. Gärningarna begicks på målsägandenas läkarmottagning, där den tilltalade tidigare arbetat.

Hovrätten angav inte uttryckligen vad straffvärdet för brotten var, enbart att gärningarna hade ett högt straffvärde. Hovrätten uppgav, efter beaktande av att den tilltalade skulle komma att avskedas från anställning och förlora sin läkarlegitimation – vilket den tilltalade uppgett i tingsrätten, att det samlade straffmättningsvärdet uppgick till fängelse i 2 år.

I målet gick det inte att utläsa vilken storlek på reduktionen som hovrätten gjorde. Således går det inte att säga huruvida billighetsskäl fick ett märkbart genomslag eller ej. Det är rimligt att anta att den tilltalade kommer att mista sin läkarlegitimation eftersom misshandel är ett brott som normalt sett påverkar förtroendet för läkare. Om han genom gärningen allvarligt skadat förhållandet till arbetsgivaren kan den tilltalade också komma att bli avskedad eller uppsagd. Den tilltalades påståenden har således haft fog för sig och domstolarna gjorde en korrekt bedömning när de beaktade omständigheterna.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 2 mars 2022 mål nr B 1297-21 dömdes den tilltalade för *grov misshandel* genom att ha överfallit två målsäganden med kniv.

Hovrätten uppgav att det sammanlagda straffvärdet för brotten uppgick till fängelse i 3 år och 6 månader. På den tilltalades begäran hölls förhör med hans fackombud. Han lämnade även in ett beslut från Primärvården Skåne om att han blev avstängd från sin tjänst i 30 dagar samt en förfrågan från Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som öppnat ett ärende för granskning om hans yrkesutövning. Fackombudet uppgav att den tilltalade kan komma att bli uppsagd från sin tjänst som ST-läkare och att hans läkarlegitimation kommer att återkallas om han blir föremål för ett kännbart straff. Eftersom det funnits en överhängande risk för att den tilltalade skulle förlora sin anställning samt läkarlegitimation uppgav hovrätten att straffmättningsvärdet motsvarade fängelse i 2 år och 10 månader. Hovrätten uppgav att de arbetsrättsliga följderna innebar ett sådant men som skulle beaktas och att straffets längd således skulle sättas ned betydligt. Det kan noteras att tingsrätten uppgav att eventuella men på grund av arbetsrättsliga följder inte kunde beaktas eftersom det inte fanns någon utredning gällande dessa.¹¹⁶

Den tilltalade har presenterat ett gediget underlag för sitt påstående om eventuella arbetsrättsliga följder, varpå en straffreduktion gjorts motsvarande fängelse i 8 månader. Eftersom det var frågan om ett längre fängelsestraff behöver reduktionen vara några månader för att anses ha fått ett märkbart genomslag. Det måste billighetsskälet ha ansetts fått i detta fall. 29:5 ska dock inte tillämpas så att strafflindringen blir för generös. Reduktion på grund av billighetsskäl med 1 eller flera år torde vara förbehållet mycket långa fängelsestraff. Reduktion om 8 månader måste anses vara en mycket påtaglig reduktion i förhållande till gärningens straffvärde och det kan argumenteras för att billighetsskälet lett till en för generös strafflindring.

Tingsrätten borde, trots att den tilltalade inte presenterat den utredningen som senare lades fram i hovrätten, ha beaktat de arbetsrättsliga följderna mot bakgrund av att misshandel normalt sett innebär en förtroenderubbning för läkare och att skäl därmed föreligger för återkallelse av legitimation.

I hovrätten för västra Sverige dom 6 maj 2022 mål nr B 6534-21 har den tilltalade upprepade gånger stuckit målsägandens kropp och hand med en kniv. Knivhuggen tilldelades mot vitala delar av kroppen och skadorna var förhållandevis betydande. Gärningen rubricerades som *grov misshandel*.

Straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i 1 år och 6 månader. Hovrätten inhämtade ett yttrande från IVO för att fastställa vilka arbetsrättsliga följder en fällande dom kunde få. Av yttrandet drog hovrätten slutsatsen att den tilltalade skulle komma att förlora sin läkarlegitimation om han dömdes för

¹¹⁶ Se Helsingborgs tingsrätts dom den 18 mars 2021 i mål nr B 8114–19.

brottet. Mot bakgrund av att det är en sådan omständighet som regelmässigt ska tillmätas en påtaglig betydelse vid straffmätningen uppgav hovrätten att det förelåg särskilda skäl att döma den tilltalade till ett lindrigare straff än vad som var föreskrivet för brottet. Straffmätningens värde uppgick därmed till fängelse i 1 år och 2 månader.

Av domskälen framgår det att hovrätten inhämtade ett yttrande från IVO. Det framgår inte huruvida den gjorde detta efter att den tilltalade gjort något påstående om eventuell arbetsrättslig följd eller om den gjorde så på egen hand. Billighetsskälet medförde en reduktion om 4 månader. Fängelsestraffets längd är någonstans i gränslandet mellan vad som kan uppfattas som kort respektive långt, men torde mer luta åt att det är frågan om ett längre fängelsestraff. Det torde dock inte krävas att billighetsskälet skulle behöva medföra en nedsättning av fängelsestraffet med allt för många månader för att anses få ett märkbart genomslag. Det torde dock heller inte vara tillräckligt med en nedsättning om endast en månad. Domstolens bedömning om nedsättning om fyra månader måste anses proportionerlig, och billighetsskälet kan antas ha fått ett betydande genomslag.

4.1.1.1 Jämförelse av fallen

Någon närmare jämförelse av fallen är svår att göra eftersom straffvärdet, i de två fall domstolen uppgav sådant, skiljer sig åt med 2 år. Straffvärdet i det B 1297-21, fängelse tre år och sex månader, var mer än dubbelt så högt som i B 6534-21, fängelse ett år och sex månader. Båda fallen får anses motsvara längre fängelsestraff varför reduktion om mer än någon enstaka månad behövt göras. Det torde dock inte röra sig om mycket långa fängelsestraff där reduktion om 1 eller flera år behöver göras för märkbart genomslag. Jag har tidigare konstaterat att billighetsskälet fått märkbart genomslag i båda fallen. Reduktionen i B 1297-21 var dubbelt så stor som i B 6534-21. Det kan sägas rimligt att reduktionen på grund av billighetsskälet behövde vara större i B 1297-21 än i B 6534-21 för att anses få ett märkbart genomslag, eftersom straffvärdet var betydligt högre.

I B 9637-14 uppgav varken hovrätten eller tingsrätten något straffvärde för gärningarna. Med hänsyn till att straffmätningens värde uppgick till fängelse i 2 år, vilket är någonstans mellan B 1297-21 och 6534-21 på straffmätningsskalan, bör reduktionen ha varit någonstans mellan fyra och åtta månader. Om reduktionen varit sådan, måste billighetsskälet anses ha fått betydande genomslag.

4.1.2 Taxiförare som tilltalad

I Svea hovrätt dom 1 oktober 2008 mål nr B 4321-08 dömdes den tilltalade för *misshandel* mot sin fru.

Hovrätten uppgav att gärningens straffvärde motsvarade fängelse i ungefär 3 månader och beaktade att den tilltalade kunde komma att förlora sin taxiförarlegitimation om han dömdes för brottet. Hovrätten uppgav även att straffmättningsvärdet efter sådant beaktande motsvarade fängelse i 2 månader. Påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst i 75 timmar, men det var andra omständigheter än billighetsskälet som påverkade påföljdsvalet.

I fallet har det varit fråga om en misshandel som begicks mot en närstående till den tilltalade. Domstolen har i flertalet fall fastslagit att våldsbrott som ej begåtts i tjänsten inte innebär att förtroendet för taxiföraren har rubbats, och att det således inte föreligger grund för att taxiförarlegitimationen ska återkallas. Den tilltalade bör således inte riskera att förlora sin legitimation. Någon straffreduktion på grund av den omständigheten skulle således inte ha gjorts, om det inte fastslagits att den tilltalades taxiförarlegitimation dragits in. Om legitimationen skulle komma att dras in medför en reduktion om 1 månad ett märkbart genomslag av påföljdsbestämningen.

Den tilltalade dömdes för *misshandel* i **Svea hovrätt dom 19 oktober 2012 mål nr B 3349-12** genom att han bitit sin femåriga dotter två gånger i armen/axeln.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om straffvärde och påföljd. Tingsrätten uppgav att gärningen hade ett straffvärde som motsvarade fängelse i 2 månader. Den tilltalade uppgav i hovrätten att han skulle komma att förlora sin taxiförarlegitimation om han dömdes för brottet. Hovrätten hänvisade till tidigare praxis som uppgav att vid våldsbrottslighet av inte alltför allvarligt slag ska återkallelse ske om brottet rubbar förtroendet för taxiföraren att svara för resenärernas trygghet. Vidare uppgav hovrätten att den aktuella brottsligheten inte föreföll vara sådan att den skulle medföra en återkallelse av taxiförarlegitimationen. Hovrätten uppgav således att det inte fanns anledning att anta att den tilltalades legitimation skulle komma att återkallas.

Hovrätten uppgav att den tilltalades brottslighet inte var av sådan art att den kunde anses rubba förtroendet för resenärernas trygghet. Domstolen förde inga sådana resonemang i något annat fall. Med hänsyn till tidigare befast praxis, som hovrätten dessutom hänvisat till, måste domstolens resonemang anses ha fog för sig.

Den tilltalade dömdes för *misshandel* i **Svea hovrätt dom 1 mars 2013 mål nr B 3017-12** genom att ha slagit en annan taxichaufför i ansiktet. Gärningen begicks i tjänsten.

Något straffvärde för brottet har inte tydligt uppgetts. Tingsrätten uppgav dock att fängelse i 1 månad hade dömts ut om detta valts som påföljd, varför vi kan utgå från att straffvärdet motsvarade fängelse i 1 månad eftersom det

inte förelegat andra omständigheter som påverkat straffvärdet i tingsrätten.¹¹⁷ I hovrätten framgick att det fanns skäl att anta att den tilltalade skulle komma att mista sin taxiförläggning om han dömdes för brottet. Den tilltalade meddelades en varning avseende hans taxiförläggning med anledning av en dom 2011. Hovrätten uppgav således att den villkorliga domen enbart borde förenas med måttliga böter. Hovrätten ändrade således tingsrättens dom från villkorlig dom i förening med samhällstjänst i 50 timmar till villkorlig dom i förening med 60 dagsböter.

Med hänsyn till att brottet begicks i tjänsten och att det vanligtvis anses rubba förtroendet för taxiföraren är det rimligt att anta att den tilltalades taxiförläggning skulle komma att återkallas. Särskilt med hänsyn till att han tidigare tilldelats en varning. Billighetsskälet måste anses ha fått ett betydande genomslag genom att samhällstjänst om 50 timmar ersattes med 60 dagsböter.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 29 maj 2015 mål nr B 705-14 dömdes den tilltalade för *misshandel* genom att han träffat målsäganden med sin armbåge på läppen när hon var passagerare under en taxifärd.

Hovrätten uppgav att gärningen motsvarade ett straffvärde om ett kortare fängelsestraff. Påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med 120 dagsböter. Hovrätten gjorde ingen utredning om den tilltalades eventuella arbetsrättsliga följder.¹¹⁸

Eftersom gärningen begicks i tjänsten kan det antas att den tilltalade skulle komma att förlora sin legitimation eller bli frånskild sin anställning på grund av brottet. Någon typ av utredning borde således ha presenterats av den tilltalade om eventuella arbetsrättsliga följder.

I Svea hovrätt dom 25 augusti 2016 mål nr B 3682-16 dömdes den tilltalade för *misshandel* mot sin sambo genom att han tagit ett hårt tag om målsägandens armar och slagit henne med baksidan av handen i ansiktet.

Straffvärdet motsvarade fängelse i 1 månad. Den tilltalade har i hovrätten uppgett att hans taxiförläggning kan komma att återkallas om han döms för brottet. Hovrätten inhämtade ett yttrande från Transportstyrelsen som anförde att det inte förelåg tillräckliga skäl för att den tilltalade skulle få sin taxiförläggning återkallad på grund av brottet.

I detta fall har domstolen uppenbarligen varit tveksam till den tilltalades invändning om att denne riskerar att få sin legitimation återkallad och har inhämtat ett yttrande från beslutande myndighet. Domstolen hade även kunnat

¹¹⁷ Se Attunda tingsrätts dom 1 mars 2012 mål nr B 198-12.

¹¹⁸ Den tilltalade friades i tingsrätten, varför det inte uppstår några frågetecken kring varför ingen utredning om sådana följder gjordes i den instansen.

hänvisa till praxis på området för att dra slutsatsen att gärningen inte är av sådan art att den kan anses rubba förtroendet.

I Svea hovrätt dom 31 oktober 2018 mål nr B 5044-18 dömdes den tilltalade för *misshandel*. Han slog målsäganden kraftigt i ansiktet varpå målsäganden föll till marken. Den tilltalade ska även ha slagit målsäganden då han låg ner. Brottet begicks i tjänsten, i samband med att målsäganden med familj hade bokat den tilltalades taxi.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten uppgav att straffvärdet motsvarade fängelse i 3 månader. Den tilltalade uppgav i tingsrätten att han skulle komma att mista sin taxiförarlegitimation vid en fällande dom. Tingsrätten uppgav att förhållandet skulle påverka valet av påföljd. Påföljden bestämdes till villkorlig dom i förening med samhällstjänst i 75 timmar, vilket motsvarade ett reducerat straffvärde om 2 månaders fängelse.

Tingsrättens formulering om ett reducerat straffvärde om 2 månaders fängelse kan tolkas på två sätt. Å ena sidan kan det tolkas som att tingsrätten menade att billighetsskälet medförde en reduktion som motsvarade 2 månaders fängelse. Å andra sidan kan det tolkas som att billighetsskälet medförde en reduktion som innebar att straffvärdet numera motsvarade fängelse i 2 månader. I domslutet uppgav tingsrätten att om fängelse i stället hade valts som påföljd skulle fängelse i 2 månader ha dömts ut. Detta måste innebära att tingsrätten med sin tidigare formulering menade att billighetsskälet medförde en reduktion som motsvarade fängelse i 1 månad, och att straffmätningens värde numera uppgick till fängelse i 2 månader.

Det är rimligt att domstolen godtog den tilltalades uppgift om återkallelse av taxiförarlegitimation utan närmare utredning eftersom gärningen begåtts i tjänsten och är av sådan art att förtroendet för den tilltalade kan anses ha rubbats. Eftersom det rörde sig om ett straffvärde om ett kortare fängelsestraff är det tillräckligt att billighetsskälet medförde en reduktion om fängelse i 1 månad för att anses ha fått ett märkbart genomslag.

I Göta hovrätt dom 14 maj 2020 mål nr B 3373-19 dömdes den tilltalade för ett fall av *misshandel* genom att ha slagit målsäganden i huvudet. Gärningen begicks under en taxiresa.

Hovrätten fastställde tingsrättens domskäl i fråga om påföljd. Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom i förening med samhällstjänst i 50 timmar. Om fängelse hade valts som påföljd hade fängelse i 1 månad dömts ut. Ingen utredning om eventuella arbetsrättsliga följder för den tilltalade gjordes.

Eftersom gärningen begicks i tjänsten är det rimligt att anta att den tilltalade skulle kunna komma att bli föremål för någon typ av arbetsrättslig följd.

Taxiförarlegitimationen skulle kunna bli indragen med hänsyn till att förtroendet för honom vad gäller passagerarnas trygghet kan anses ha rubbats. Den tilltalade kan även tänkas bli föremål för avskedande eller uppsägning eftersom brott som begåtts i tjänsten normalt innebär att sakliga skäl för avsked/uppsägning föreligger.

I **Svea hovrätt dom 7 april 2022 mål nr B 13157-20** dömdes den tilltalade för *misshandel* mot sin fru.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten uppgav att straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i 1 månad. Den tilltalade uppgav i hovrätten att han förlorat sin taxiförarlegitimation på grund av brottet. Hovrätten uppgav att det trots det inte fanns någon anledning att göra en annan bedömning om påföljd än vad tingsrätten gjort. Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom med samhällstjänst i 50 timmar. Om fängelse hade valts som påföljd hade fängelse i 1 månad dömts ut.

Ett våldsbrott mot närstående har som tidigare nämnts inte alltid ansetts rubba förtroendet för taxiförare och skäl för återkallelse av legitimation föreligger då inte. När den tilltalade däremot uppger att han *har* fått sin legitimation indragen, anser jag att domstolen bör göra en närmare utredning om förhållandet, t.ex. inhämta underlag från Transportstyrelsen för att styrka påståendet. Detta eftersom billighetsskälet ska tillämpas tämligen generöst om den tilltalade blivit föremål för någon arbetsrättslig följd.

4.1.2.1 *Jämförelse av fallen*

I tre av fallen tillämpade hovrätten billighetsskälet och reducerade straffet. I B 4321-08 och B 5044-18 bedömde domstolen att straffvärdet för gärningarna uppgick till fängelse i 3 månader. I båda fallen utdömdes villkorlig dom i förening med samhällstjänst i 75 timmar. I det förstnämnda fallet uppgav hovrätten att billighetsskälet medförde en reduktion om 1 månad. Därefter var det andra omständigheter som påverkade valet av påföljd. I det sistnämnda fallet var det billighetsskälet som påverkade valet av påföljd. Även i det fallet går det att dra slutsatsen att billighetsskälet medförde en reduktion av straffet med 1 månads fängelse. Fallen bedömdes således på ett likvärdigt sätt.

I B 3017-12 uppgavs inget konkret straffvärde för brottet. I ovanstående avsnitt har jag dock redogjort för att straffvärdet kunnat anses motsvara 1 månads fängelse. Detsamma kan sägas för B 3373-19. Om den tilltalade hade uppgett att han blivit föremål för någon arbetsrättslig sanktion är det rimligt att anta att domstolen reducerat straffet i den mån att samhällstjänst inte hade dömts ut. Inte heller i B 705-14 presenterades någon utredning om den tilltalades eventuella arbetsrättsliga följder. Med hänsyn till påföljdsvalet, och straffvärdet i ovanstående fall, bör straffvärdet ha uppgått till minst 1 månads fängelse, eller upp till 3 månaders fängelse. Om billighetsskäl hade förelegat,

vilket jag i föregående avsnitt har argumenterat för är sannolikt, är det rimligt att anta att domstolen skulle satt ner antalet dagsböter, alternativt enbart utdömt villkorlig dom.

En likvärdig reduktion i form av att samhällstjänst inte borde ha dömts ut borde ha gjorts av domstolen i B 13157-20 där den tilltalade påstod att han hade mist sin taxiförarlegitimation på grund av brottet.

4.1.3 Jämförelse av yrkesgrupperna

Straffvärdet i fallen mellan de olika yrkesgrupperna skiljer sig stort så det går ej att göra en närmare jämförelse huruvida domstolen har gjort olika bedömningar avseende reduktionen på grund av billighetsskälet.

4.2 Sexualbrott

4.2.1 Läkare som tilltalad

I **Svea hovrätt dom 21 mars 2013 mål nr B 5134-12** dömdes den tilltalade för 16 fall av *sexuella ofredanden* begångna under läkarundersökningar. Inga handlingar har varit medicinskt befogade.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om straffmättningsvärdet. Tingsrätten uppgav endast att brottets straffvärde avsevärt talade för en frihetsberövande påföljd. Ett vittne från Socialstyrelsen hördes i målet och uppgav att tingsrätten kunde utgå från att den tilltalades läkarlegitimation tveklöst kommer att återkallas om han döms för brotten.¹¹⁹ Tingsrätten bestämde straffets längd till fängelse i 2 år.

Eftersom varken tingsrätten eller hovrätten uppgav något uttryckligt straffvärde för gärningarna går det inte med säkerhet att säga vilket genomslag billighetsskälet fick på straffmätningen. Eftersom tingsrätten uppgav att straffvärdet *avsevärt* talade för en frihetsberövande påföljd kan vi endast utgå från att straffvärdet klart översteg presumtionen om fängelse, dvs. fängelse i 1 år. Någon närmare klarhet kan inte ges.

Den tilltalade dömdes för *sexuellt utnyttjande av person i beroendeställning* i **Svea hovrätt dom 25 april 2013 mål nr B 9612-12** eftersom han missbrukat målsägandens beroendeställning, i egenskap av patient, och förmått målsäganden att utstå sexuella handlingar begångna under ett läkarbesök.

Hovrätten uppgav inte ett straffvärde för brottet. I hovrätten stod det klart att den tilltalade skulle mista sin läkarlegitimation vid en fällande dom.

¹¹⁹ Se Eskilstuna tingsrätts dom den 9 maj 2012 mål nr B 250-11.

Hovrätten beaktade omständigheten och bedömde straffmättningsvärdet till fängelse i 3 månader.

Likt i det ovanstående fallet uppgav varken tingsrätten eller hovrätten straffvärdet för brottet. Således går det ej att ange huruvida billighetsskälet fick märkbart genomslag eller ej.

I Svea hovrätt dom 2 september 2016 mål nr B 5836-16 hade den tilltalade innehåft stora mängder *barnpornografiskt* material.¹²⁰ Han hade även *utnyttjat barn för sexuell posering* vid 33 tillfällen genom att filma dem i hemlighet i samband med läkarundersökningar på en skola där han arbetade som skolläkare.¹²¹ Den tilltalade dömdes även för *sexuellt övergrepp* mot barn i 2 fall. De sexuella övergreppen begicks i den tilltalades hem.

Hovrätten uppgav att straffvärdet för den samlade brottsligheten motsvarade fängelse i 3 år och 6 månader. Det faktum att den tilltalade med största sannolikhet skulle komma att mista sin läkarlegitimation medförde att straffmättningsvärdet bestämdes till fängelse i 3 år.

Det framgick inte om någon utredning gällande den tilltalades arbetsrättsliga följder presenterades. Med tanke på att det varit fråga om allvarliga brott i tjänsten är det dock mycket rimligt att enbart lägga den tilltalades påstående till grund för bedömningen. Billighetsskälet medförde en straffreduktion om 6 månader. Eftersom det var fråga om ett längre fängelsestraff behöver billighetsskälet leda till en reduktion om mer än någon enstaka månad för att anses ha fått märkbart genomslag. Det kan uppenbarligen sägas att billighetsskälet fått märkbart genomslag i fallet.

I hovrätten för nedre Norrland dom 25 april 2017 mål nr B 54-17 hade den tilltalade *sexuellt ofredat* målsäganden under en undersökning på arbetsplatsen.

Straffvärdet motsvarade fängelse i 1 månad. Hovrätten uppgav att det inte framkommit tillräckligt underlag som visar att det finns anledning att anta att den tilltalade kommer att fråntas sin läkarlegitimation på grund av brottet.

Av domskälen framgår det inte huruvida det enbart är den tilltalades uppgifter som har lagts till grund för bedömningen om billighetsskälet eller om domstolen själv har inhämtat något yttrande från den tilltalades arbetsplats eller liknande. Om domstolen grundat sin bedömning enbart på den tilltalades uppgifter borde de ha inhämtat ett yttrande för att säkerställa att bedömningen var korrekt. Detta eftersom sexualbrott är av sådan art att det i normalfallet anses påverka förtroendet för en legitimerad läkare och kan innebära grund för

¹²⁰ Omkring 456 000 bilder och 8 400 videofilmer.

¹²¹ Den tilltalade dömdes även för ett fall av försök till utnyttjande av barn för sexuell posering.

återkallelse av yrkeslegitimation. Det kan även anses att den tilltalade genom gärningen grovt har åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren, eftersom brott som begåtts i tjänsten ses som särskilt allvarligt. Om gärningen är att anses som ett grovt åsidosättande av arbetstagarens åligganden föreligger även grund för avskedande. Om grund för avsked inte föreligger bör gärningen i vart fall innebära att arbetstagaren allvarligt åsidosatt de förpliktelser som stadgas i anställningsavtalet, och grund för uppsägning föreligger då. Arbetsgivaren bör ha förlorat förtroendet mot arbetstagaren genom den brottsliga gärningen, som begåtts i tjänsten.

I hovrätten för nedre Norrland dom 7 augusti 2019 mål nr B 906-19 dömdes den tilltalade för två fall av *våldtäkt mot barn*. Han dömdes även för *utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande*. Slutligen dömdes han för *barnpornografibrott*. Brotten begicks utanför den tilltalades tjänst.

Hovrätten uppgav att straffvärdet för den samlade brottsligheten uppgick till fängelse i 3 år och 6 månader. Hovrätten anslöt sig till tingsrättens bedömning avseende att det var troligt att den tilltalade skulle komma att få sin läkarlegitimation indragen, trots att Socialstyrelsen uppgav att de inte kunde lämna några förhandsbesked om detta. Straffmättningsvärdet bestämdes till fängelse i 3 år.

Av domskälen framgår det att ett yttrande från Socialstyrelsen har presenterats i utredningen. Av yttrandet gick det inte att dra någon fullständigt säker slutsats om de eventuella arbetsrättsliga följderna. Domstolens bedömning att den tilltalade sannolikt kommer att mista sin läkarlegitimation måste anses korrekt, eftersom det är fråga om flertalet sexualbrott och barnpornografibrott, vilket är sådana brott som anses påverka förtroendet. Reduktion om 6 månader gjordes, vilket måste anses innebära att billighetsskälet fick ett märkbart genomslag.

I Svea hovrätt dom 24 januari 2020 mål nr B 5957-19 dömdes den tilltalade för fyra fall av *grov våldtäkt mot barn*, 34 fall av *grovt sexuellt övergrepp mot barn, barnpornografibrott* – vilka i flera fall ansågs som *grovt*, samt flertalet fall av *grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande*. Brotten begicks på olika vårdcentraler, sjukhus eller motsvarande där den tilltalade arbetade som läkare samt via en vårdapp. Brotten bestod i att den tilltalade vid läkarundersökningar gjorde undersökningar av barnens underliv och/eller anus som inte varit medicinskt befogade.

Hovrätten uppgav att straffvärdet för brotten uppgick till fängelse i 8 år. Den tilltalade har uppgett att hans svenska läkarlegitimation har återkallats och att det innebär att han inte kommer att kunna arbeta som läkare i något annat land heller. Hovrätten konstaterade att en indragen läkarlegitimation skulle tillmätas en påtaglig betydelse för straffmätningen, trots att brotten begicks i

anställningen. Med hänsyn till det men som den tilltalade förorsakades på grund av den indragna läkarlegitimationen ansåg hovrätten att straffmätningssvården för brotten uppgick till fängelse i 7 år.¹²²

Av domskälen verkar det som att domstolen enbart utgick från den tilltalades uppgifter om att hans läkarlegitimation dragits in. Det måste dock framstå som mycket sannolikt att så var fallet, även utan någon närmare presenterad utredning, eftersom det varit fråga om ett mycket stort antal grova sexualbrott som måste innebära att förtroendet för den tilltalade som läkare påverkats avsevärt. Straffvärdet uppgick till fängelse i 8 år och eftersom det är frågan om ett mycket långt fängelsestraff måste reduktionen på grund av billighetsskälet vara högre för att anses som ett märkbart genomslag. Straffreduktionen motsvarade 1 år och billighetsskälet fick således märkbart genomslag.

I Svea hovrätt dom 7 december 2020 mål nr B 8154-19 dömdes den tilltalade för två fall av *sexuellt ofredande*. Händelserna har begåtts i den tilltalades mottagningsrum på en läkarmottagning.

Hovrätten fastställde tingsrättens domskäl vad gällde straffvärdebedömning och påföljdsval. Tingsrätten bedömde att straffvärdet för den samlade brottligheten uppgick till fängelse i cirka 3 månader. Den tilltalade har uppgett att han riskerade att förlora sin läkarlegitimation om han dömdes. Tingsrätten fann inga skäl att ifrågasätta den uppgiften. Tingsrätten bestämde påföljden till villkorlig dom utan förening med dagsböter, med hänsyn till billighetsskälens beaktande.¹²³

Tingsrätten fann inga skäl att ifrågasätta den tilltalades uppgift om risk för återkallelse av läkarlegitimation. Formuleringen tyder på att någon utredning om förhållandet inte presenterades, utan snarare att den tilltalade bara muntligt informerat domstolen om att så kan bli fallet. Som tidigare nämnts är sexualbrott av sådan art att de anses påverka förtroendet och ligga till grund för återkallelse av läkarlegitimation. Det är således rimligt att anta att den tilltalade kommer att få sin legitimation återkallad och att tingsrätten haft skäl att lägga den tilltalades uppgifter till grund för bedömningen. Billighetsskälet medförde en reduktion i form av att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter. Villkorlig dom förenas normalt med dagsböter, och ett borttagande av dessa måste anses innebära att billighetsskälet fick ett märkbart genomslag.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 18 augusti 2021 mål nr B 2181-21 dömdes den tilltalade för *våldtäkt*. Han dömdes även för 5 fall av *sexuellt*

¹²² Notera att domstolen även beaktade att den tilltalade skulle utvisas på livstid, vilket vid tiden för brotten också var uppräknat som ett billighetsskäl i 29: 5 BrB. Se SFS 2022:792.

¹²³ Påföljdvalet gjordes med hänsyn till brottlighetens art, straffvärdet och den tilltalades tidigare brottlighet, inte billighetsskälet.

ofredande. Han har förmått målsägandena att utstå handlingarna genom att lura dem att tro att handlingarna var en del i en läkarundersökning.

Hovrätten fastställde tingsrättens domslut. Tingsrätten uppgav att det samlade straffvärdet för brotten uppgick till fängelse i cirka 2 år och 6 månader. Tingsrätten anförde att det framkommit att den tilltalade tvingats avveckla sin verksamhet och att han med största sannolikhet kommer att förlora sin läkarlegitimation på grund av brotten. Tingsrätten bestämde straffet till fängelse i 2 år.

Slutsatsen om att den tilltalade sannolikt kommer att mista sin läkarlegitimation måste anses ha fog för sig. Detta eftersom det rör sig om sexualbrott som normalt sett anses påverka förtroendet för en läkare. Billighetsskälet medförde en straffreduktion om cirka 6 månader. Billighetsskälet fick således märkbart genomslag.

I hovrätten för västra Sverige dom 21 oktober 2022 mål nr B 5286-22 dömdes den tilltalade för *våldtäkt mot barn*. Gärningen begicks inte i den tilltalades tjänst.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i 3 år. Med hänsyn till att den tilltalade kan antas få sin läkarlegitimation indragen uppgav domstolen att straffmättningsvärdet uppgick till fängelse i 2 år och 6 månader.

Att gärningen begicks utanför tjänsten har ingen betydelse för bedömningen av förtroenderubbning för legitimerade läkare. Således är det sannolikt att den tilltalade kommer att få sin legitimation återkallad. Billighetsskälet medförde en reduktion om 6 månader och måste således anses ha medfört ett märkbart genomslag.

4.2.1.1 Jämförelse av fallen

I fyra fall har domstolen uttryckligen uppgett att straffvärdet motsvarade fängelse mellan 2 år och 6 månader och 3 år och 6 månader. Hovrätten har gjort en enhetlig bedömning i alla fall och låtit reduktionen uppgå till 6 månader.¹²⁴ Gällande de övriga fem fallen skiljer sig straffvärdet markant varför en närmare jämförelse inte kan göras av reduktionen på grund av billighetsskälet.

4.2.2 Taxiförare som tilltalad

I Svea hovrätts dom 27 maj 2009 mål nr B 6951-07 dömdes den tilltalade

¹²⁴ B 5836-12, B 906-19, B 2181-21, B 5286-22.

för *sexuellt tvång*, numera brottsrubricering sexuellt övergrepp. Gärningen begicks i tjänsten.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom i fråga om straffmätning och påföljdsval. Tingsrätten uppgav att de beaktade den tilltalades påstående om att han kommer att mista sin taxiförarlegitimation om han döms vid bestämmandet av straffets längd. Påföljden bestämdes till fängelse i 6 månader. Tingsrätten uppgav inget straffvärde för brottet.

Taxiförarlegitimation kan återkallas om den tilltalade gjort sig skyldig till ett brott som rubbar förtroendet för denne när det gäller ansvar för passagerarnas trygghet. Detta gäller främst brott som begåtts i tjänsten. I fallet har gärningen begåtts i tjänsten, och det förefaller troligt att förtroendet kan anses rubbat. Eftersom domstolen inte uppgav något straffvärde för brottet går det inte att utläsa hur stor reduktion som gjordes på grund av billighetsskälet.

I hovrätten för västra Sverige dom 11 april 2013 mål nr B 1233-13 dömdes den tilltalade för två fall av *sexuellt ofredande*. Båda gärningarna begicks i tjänsten.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om påföljdsval. Tingsrätten uppgav att straffvärdet för brotten uppgick till fängelse i 3 månader. Genom utredningen i hovrätten framkom det att den tilltalade sagts upp från sin anställning på grund av brotten. Med hänsyn till det uppgav hovrätten att straffmätningensvärdet uppgick till fängelse i 2 månader.

Billighetsskälet ledde till en straffreduktion om 1 månad. Eftersom det var fråga om en gärning med ett straffvärde om ett kortare fängelsestraff anses en reduktion om en enstaka månad uppfylla kravet om märkbart genomslag.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 11 april 2014 mål nr B 426-14 dömdes den tilltalade för *våldtäkt*. Gärningen begicks i tjänsten efter att målsäganden varit ute på nattklubb.

Hovrätten konstaterade att straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i *drygt* 2 år. Hovrätten beaktade det faktum att det fanns grundad anledning att anta att den tilltalade kommer att förlora sin taxiförarlegitimation. Straffmätningensvärdet bestämdes således till fängelse i 2 år.

Hovrättens slutsats att det fanns grundad anledning att anta att den tilltalade kommer att förlora sin taxiförarlegitimation måste anses ha fog för sig eftersom det rör sig om ett brott som har begåtts i tjänsten och måste anses innebära en förtroenderubbning. Av hovrättens formulering om att straffvärdet motsvarar *drygt* 2 år fängelse drar jag slutsatsen att straffvärdet överstiger 2 år med liten marginal. Om det skulle vara fråga om ett straffvärde som överstiger 2 år med flera månader, eller ens en månad, finner jag det något orimligt

att domstolen inte skulle skriva ut det mer tydligt. Att straffmättningsvärdet därefter bestäms till fängelse i 2 år kan således innebära att billighetsskälens genomslag innebar en reduktion om någon enstaka månad, max. Det kan inte anses uppfylla kravet på ett märkbart genomslag.

I Göta hovrätt dom 24 april 2017 mål nr B 3357-16 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Brottet begicks i tjänsten.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om att straffvärdet uppgick till fängelse i 2 månader. Påföljden bestämdes till villkorlig dom.¹²⁵ Med hänsyn till att den tilltalade mist sin taxiförarlegitimation fanns det inte anledning att förena den villkorliga domen med dagsböter.

Reduktionen på grund av billighetsskäl gjordes i form av att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter. Detta måste anses ha inneburit att billighetsskälens genomslag fick märkbart genomslag.

I Svea hovrätt dom 7 september 2017 mål nr B 6619-17 dömdes den tilltalade för *våldtäkt*. Brottet begicks inte i den tilltalades tjänst.

Hovrätten uppgav att straffvärdet för gärningen motsvarade fängelse i 2 år. Den tilltalade har i hovrätten uppgett att han fått sin taxiförarlegitimation in-dragen. Straffmättningsvärdet uppgick således till fängelse i 1 år och 10 månader.

Det framgår inte av domskälen om hovrätten har inhämtat något underlag som styrker den tilltalades påstående om att denne mist sin taxiförarlegitimation eller om denne har presenterat något sådant underlag under förhandlingen. Det är främst brott som har begåtts i tjänsten som leder till att legitimationen blir föremål för återkallelse. Våldsbrott utanför tjänsten anses inte alltid rubba förtroendet för den tilltalades ansvar över passagerarnas trygghet. Det är så-ledes inte helt osannolikt att den tilltalade *inte* skulle bli föremål för återkal-lelse av taxiförarlegitimation. Observera att taxiförarlegitimationen kan åter-kallas på grund av brott som begåtts utanför tjänsten, men eftersom fallet inte alltid är så bör domstolen inhämta underlag för att styrka påståendet. Billig-hetsskälens medförde en reduktion om 2 månader. Ett straffvärde om fängelse i 2 år kan inte anses som ett kort fängelsestraff, inte heller kan det anses vara ett mycket långt fängelsestraff. En reduktion om någon enstaka månad före-faller inte tillräckligt för att billighetsskälens ska anses ha fått ett märkbart ge-nomslag. Det torde dock inte krävas att billighetsskälens ska medföra en re-duktion om närmare ett år. Det är inte helt tydligt huruvida billighetsskälens kan anses ha fått ett märkbart genomslag i fallet.

¹²⁵ Med hänsyn till brottslighetens art och att den tilltalade tidigare var ostraffad.

I Svea hovrätt dom 8 mars 2019 mål nr B 6232-18 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Brottet begick under en taxiresa.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten uppgav att det förhållande att den tilltalade riskerade att förlora såväl taxiförarlegitimation som arbete medförde att den villkorliga domen inte borde förenas med dagsböter. Varken tingsrätten eller hovrätten uppgav ett straffvärde för brottet.

Av domskälen framgår det inte om någon utredning avseende den tilltalades arbetsrättsliga följder har presenterats eller ej. Den tilltalade kan anses olämplig att tjänstgöra som taxiförare om förtroendet för honom avseende passagerarnas trygghet har rubbats genom gärningen. Eftersom gärningen har begåtts i tjänsten är det rimligt att anta att förtroendet är rubbat. Även vad gäller avskedande och uppsägning är brott som begåtts i tjänsten särskilt allvarliga och kan innebära att sakliga skäl för att frånskilja den tilltalade från sin anställning föreligger. Reduktionen på grund av billighetsskälet gjordes i form av att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter. Detta måste anses ha inneburit att billighetsskälet fick märkbart genomslag.

I Svea hovrätts dom 24 april 2020 mål nr B 2132-20 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Gärningen begicks i tjänsten under en taxifärd.

Hovrätten uppgav att straffvärdet motsvarade fängelse i 3 månader. Påföljden bestämdes till villkorlig dom med samhällstjänst i 75 timmar.¹²⁶ I hovrätten framgick att den tilltalade skulle komma att mista sin taxiförarlegitimation. Billighetsskälet beaktades i förhållande till antalet timmar samhällstjänst som dömdes ut. Om fängelse hade valts som påföljd skulle fängelse i 2 månader ha dömts ut.

Billighetsskälet fick genomslag genom bestämmandet av antalet timmar samhällstjänst. Hovrätten uppgav inte något om hur många timmar som hade dömts ut om billighetsskälet inte hade beaktats. Av den alternativa påföljden om fängelse i 2 månader kan slutsatsen dras att billighetsskälet motsvarade en reduktion om 1 månad. Eftersom det rörde sig om ett straffvärde motsvarande ett kortare fängelsestraff måste en reduktion motsvarande fängelse i 1 månad anses innebära ett märkbart genomslag.

I Svea hovrätt dom 16 november 2020 mål nr B 7201-19 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Gärningen begicks i tjänsten.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten uppgav att straffvärdet för brottet uppgick till fängelse i 1 månad. Med hänsyn till att det kunde antas att den tilltalade skulle bli avskedad eller uppsagd på grund av brottet, eller

¹²⁶ Hovrätten beaktade också att en, i förhållande till brottets art, ovanligt lång tid förflutit sedan brottet begicks.

skulle få sin taxiförarlegitimation indragen bestämdes påföljden för brottet till villkorlig dom utan dagsböter.

Av domskälen framgår det inte om någon utredning avseende den tilltalades arbetsrättsliga följder har presenterats eller ej. Den tilltalade kan anses olämplig att tjänstgöra som taxiförare om förtroendet för honom avseende passagerarnas trygghet har rubbats genom gärningen. Eftersom gärningen har begåtts i tjänsten är det rimligt att anta att förtroendet är rubbat. Även vad gäller avskedande och uppsägning är brott som begåtts i tjänsten särskilt allvarliga och kan innebära att sakliga skäl för att frånskilja den tilltalade sin anställning föreligger. Reduktionen på grund av billighetsskälet gjordes i form av att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter. Detta måste anses ha inneburit att billighetsskälet fick märkbart genomslag.

I Svea hovrätt dom 9 februari 2021 mål nr B 5448-19 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Gärningen begicks under en taxiresa.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om att straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i 5 månader. Hovrätten uppgav att det inte fanns skäl att bestämma påföljden till fängelse, och därmed inte heller villkorlig dom i förening med samhällstjänst som tingsrätten dömt ut. Påföljden skulle i stället bestämmas till villkorlig dom i förening med böter. Hovrätten beaktade det faktum att den tilltalade mist sin taxiförarlegitimation och bestämde således påföljden till villkorlig dom, utan förening med dagsböter.¹²⁷

Av domskälen framgår det inte om någon utredning avseende den tilltalades arbetsrättsliga följder har presenterats eller ej. Den tilltalade kan anses olämplig att tjänstgöra som taxiförare om förtroendet för honom avseende passagerarnas trygghet har rubbats genom gärningen. Eftersom gärningen har begåtts i tjänsten är det rimligt att anta att förtroendet är rubbat. Reduktionen på grund av billighetsskälet gjordes i form av att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter. Detta måste anses ha inneburit att billighetsskälet fick märkbart genomslag.

I Svea hovrätt dom 2 november 2021 mål nr B 263-21 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Gärningen begicks i tjänsten på ett omsorgs företag. Gärningen begicks alltså inte i den tilltalades anställning som taxichaufför, utan i ett annat arbete.

Hovrätten fastställde tingsrättens domskäl i fråga om påföljdsval. Tingsrätten beaktade det faktum att det fanns anledning att anta att den tilltalade skulle komma att förlora sin taxiförarlegitimation och få svårt att få fortsatt arbete i hemtjänsten. Således fanns skäl att frånga huvudregeln om att villkorlig dom ska förenas med dagsböter.

¹²⁷ Hovrätten beaktade också den långa handläggningstiden i målet.

Av domskälen framgår det inte om någon utredning avseende den tilltalades arbetsrättsliga följder har presenterats eller ej. Våldsbrott utanför tjänsten anses inte alltid rubba förtroendet för den tilltalades ansvar över passagerarnas trygghet. Våldtäkt är som tidigare nämnt ett våldsbrott. Sexuellt ofredande är att anses som ett lindrigare brott än våldtäkt. Om våldtäkt inte alltid är ett brott som påkallar indragning av taxiförarlegitimation torde sexuellt ofredande inte heller göra det. Det är således inte helt osannolikt att den tilltalade *inte* skulle bli föremål för återkallelse av taxiförarlegitimation. Observera att taxiförarlegitimationen kan återkallas på grund av brott som begåtts utanför tjänsten, men eftersom fallet inte alltid är så bör domstolen inhämta underlag för att styrka påståendet. Det är inte helt tydligt huruvida svårigheter att få ny anställning kan beaktas under 29:5 första stycket 6 BrB. Det torde endast stå klart att sådana svårigheter kan påverka straffmätningen om det är frågan om ett mycket långt fängelsestraff. I detta fall har den tilltalade blivit föremål för en mycket lindrig påföljd, varför det är mindre troligt att domstolen skulle kunna ta någon hänsyn till sådan omständighet.

I Svea hovrätt dom 21 december 2021 mål nr B 13077-21 dömdes den tilltalade för *våldtäkt*. Gärningen begicks i den tilltalades taxibil, i tjänsten, då han körde målsäganden hem.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om att gärningens straffvärde uppgick till fängelse i 2 år och 6 månader. I hovrätten framkom att det fanns skäl att anta att den tilltalades taxiförarlegitimation skulle komma att dras in om han skulle dömas för det aktuella brottet. Domstolen beaktade det faktum att ett indragande av taxiförarlegitimation skulle medföra ett hinder för den tilltalade att fortsätta arbeta som taxichaufför, som varit hans försörjning under flera år. Med hänsyn till att billighetsskälet ska få ett märkbart genomslag uppgav hovrätten att straffmätningens värde för brottet uppgick till fängelse i 2 år.

Av domskälen framgår det inte om någon utredning avseende den tilltalades arbetsrättsliga följder har presenterats eller ej. Eftersom det rör sig om ett våldsbrott som begåtts i tjänsten är det dock rimligt att anta att den tilltalade kommer att få sin legitimation indragen. Billighetsskälet ledde till en straffreduktion om 6 månader, vilket innebär att det fick ett märkbart genomslag.

I Svea hovrätts dom 10 juni 2022 mål nr B 15627-21 dömdes den tilltalade för ett fall av *våldtäkt* och ett fall av *sexuellt ofredande*. Gärningarna begicks i tjänsten då de två målsägandena åkte hem i den tilltalades taxi.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom avseende påföljdsval. Hovrätten uppgav att straffvärdet för brotten motsvarade fängelse i 2 år. Hovrätten uppgav vidare att det inte förekommit några skäl att döma den tilltalade till ett lägre straff än vad som är föreskrivet för brottet. Det förhållande att den tilltalade förlorat sin taxiförarlegitimation och kunde komma att förlora sitt

taxitrafiktillstånd till följd av brottet medförde således inte att 29:5 andra stycket BrB tillämpades.

Som nämnts i kapitel 3.5 ska viss restriktivitet iakttas vid tillämpningen av 29:5 andra stycket BrB. Av tidigare praxis förefaller dock ribban för vad som är att anses som särskilda skäl för nedsättning vara låg. I praxis har särskilda skäl ansetts föreligga enbart på grund av att något billighets-skäl varit för handen. En sådan tolkning bör kunna ha gjorts även i ovanstående fall och således satt ner straffet under straffminimum.

I hovrätten för västra Sverige dom 5 juli 2022 mål nr B 3754-22 dömdes den tilltalade för *våldtäkt*. Gärningen begicks efter att den tilltalade kört målsäganden hem i sin taxi och följt med henne in i hennes lägenhet.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Tingsrätten uppgav att straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i 2 år och 6 månader. Den tilltalade presenterade i hovrätten ett intyg från Transportstyrelsen där det framgick att han förlorat sin taxiförarlegitimation på grund av brottet.¹²⁸ Straffmättningsvärdet uppgick således till fängelse i 2 år och 3 månader.

Vid längre fängelsestraff måste reduktionen på grund av billighets-skälet vara längre än någon enstaka månad. I fallet har en reduktion om 3 månader gjorts. Straffvärdet ligger någonstans på skalan mellan ett kort fängelsestraff och ett mycket långt fängelsestraff och reduktionen bör således vara mer än 1 månad, men mindre än 1 år. Vart på den skalan ett märkbart genomslag kan anses vara är svårt att säga. Reduktionen om 3 månader bör kunna sägas vara av sådant slag.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 26 september 2022 mål nr B 2686-21 dömdes den tilltalade för *oaktsam våldtäkt*. Gärningen begicks i tjänsten när den tilltalade körde färdtjänst för målsäganden. Två andra män genomförde också samlag med målsäganden vid det aktuella tillfället. Med hänsyn till målsägandens funktionsnedsättning ansåg domstolen att den tilltalade måste ha insett att målsäganden inte deltog frivilligt.

Hovrätten konstaterade att den tilltalade skulle svara även för vad de andra två männen utsatt målsäganden för och att det skulle påverka straffvärdet väsentligt. Straffvärdet motsvarade fängelse i närmare 2 år. Hovrätten uppgav att den *i viss mån* beaktat det faktum att den tilltalade förlorat sitt arbete som taxichaufför. Straffmättningsvärdet uppgick till fängelse i 1 år och 8 månader. Det kan noteras att tingsrätten också beaktade det faktum att den tilltalade kunde komma att få sin taxiförarlegitimation indragen.¹²⁹

¹²⁸ Tingsrätten beaktade att det kunde antas att den tilltalade skulle bli avskedad eller uppsagd på grund av brottet, se Göteborgs tingsrätts dom den 13 maj 2022 mål nr B 3706-22.

¹²⁹ Se Helsingborgs tingsrätts dom den 21 juni 2021 i mål nr B 5579-20.

Av domskälen framgår det inte om någon utredning avseende den tilltalades arbetsrättsliga följder har presenterats eller ej. Det har dock varit fråga om ett våldsbrott som begåtts i tjänsten och det är rimligt att anta att den tilltalade numera är olämplig att tjänstgöra som taxiförare. Jag finner det märkligt att hovrätten inte uppgav att de även beaktade att den tilltalade skulle komma att mista sin taxiförarlegitimation, när de uttryckligen uppgav att de beaktade att denne förlorat sitt arbete. Slutsatsen måste således vara att hovrätten inte tog någon hänsyn till återkallelsen av taxiförarlegitimationen. Formuleringen att de i viss mån beaktade att den tilltalade förlorat sitt arbete kan tyda på att de endast avsåg att billighetsskälet skulle medföra en mindre reduktion, men reduktionen om 4 månader bör ändå anses ha inneburit ett märkbart genomslag.

4.2.2.1 Jämförelse av fallen

I B 13077-21 och B 3754-22 uppgick straffvärdet till fängelse i 2 år och 6 månader. I det förra fallet gjordes en straffreduktion om 6 månader och i det senare fallet en straffreduktion om 3 månader. Båda reduktionerna torde innebära att billighetsskälet fick ett märkbart genomslag men reduktionen bör rimligtvis ha varit lika hög när straffvärdet för brotten var detsamma. I båda fallen har det dessutom varit fråga om samma hinder, att taxiförarlegitimationen kan antas, respektive har, dragits in.

I B 426-14, B 6619-17 och B 2686-21 uppgick straffvärdet till fängelse i *drygt 2 år, 2 år* respektive *närmare två år*. I det första fallet bestämdes straffmättningsvärdet till fängelse i 2 år. En reduktion om 2 månader gjordes i det andra fallet. I det sistnämnda fallet gjordes en reduktion om 4 månader. Som angetts tidigare under redogörelsen för det första fallet går det inte med säkerhet att säga exakt vad domstolen menar med ”drygt två år”. Om de avsåg att straffvärdet motsvarade fängelse i två år och ett par månader borde de istället ha skrivit ut det, för att undvika tolkningsfrågor. Det samma gäller domstolens formulering i det sistnämnda fallet. Av de formuleringar som nu gjorts av domstolen anser inte jag att det går att dra någon annan slutsats än att det rör sig om ett straffvärde som ligger inom marginalen +/- 1 månad från fängelse i 2 år i det först- och sistnämnda fallen. Någon likvärdig reduktion kan således inte anses ha gjorts mellan fallen.

Även i B 15627-21 uppgick straffvärdet till fängelse i 2 år men domstolen tillämpade inte billighetsskälet eftersom den inte ansåg att särskilda skäl förelåg för att underskrida straffminimum för våldtäkt. I B 6619-17 underskred domstolen straffminimum för våldtäkt med 2 månader. Domstolen i det senare fallet förde inga resonemang kring huruvida det förelåg särskilda skäl eller ej att underskrida straffminimum. Eftersom tidigare praxis har tillämpat 29:5 andra stycket BrB mer generöst borde domstolens tillämpning i B 6619-17 ha mest fog för sig.

I B 7201-19, B 3357-16 och B 5448-19 reducerade domstolen straffet i den bemärkelsen att de endast utdömde villkorlig dom, ej i förening med dagsböter. Straffvärdet för brotten uppgick till fängelse i 1, 2 respektive 5 månader. Alla dessa fängelsestraff måste anses som korta, varför någon större reduktion inte är nödvändig för att billighetsskälet ska ha fått ett märkbart genomslag. I alla dessa fall medförde billighetsskälet att den villkorliga domen inte skulle förenas med dagsböter. Domstolen har gjort en likvärdig bedömning i alla dessa fall. Även i B 6232-18 och B 263-21 medförde billighetsskälet en sådan reduktion. Domstolen uppgav inget straffvärde för de brotten, men rimligtvis bör straffvärdet ha legat mellan fängelse i 1 till 5 månader om en likvärdig bedömning ska ha ansetts gjorts.

Straffvärdet i B 1233-13 och B 2132-20 uppgick till fängelse i 3 månader. Domstolen har gjort en likvärdig bedömning av reduktionen på grund av billighetsskälet. Reduktionen motsvarade fängelse i 1 månad i båda fallen. Att villkorlig dom utan förening med dagsböter inte utdömdes, som i ovanstående fall, förklaras genom att det förelåg särskilda skäl för fängelse i det förstnämnda fallet och att fängelse var en alternativ påföljd i det sistnämnda fallet.

Någon tydlig jämförelse kan ej göras mellan B 6951-07 och de övriga fallen. Något straffvärde uppgavs inte av domstolen, men det är inte rimligt att göra en jämförelse mellan B 6232-18 och B 263-21 där straffvärde inte uppgavs eftersom påföljden i de fallen bestämdes till villkorlig dom utan förening med dagsböter. I B 6951-07 bestämdes påföljden till fängelse i 6 månader. Det är 4 månader längre än B 1233-12, respektive 1 år och 2 månader kortare än 2686-21 som är de fall som ligger närmast till hand i förhållande till fängelsestraffets längd.

4.2.3 Jämförelse av yrkesgrupperna

I två av taxiförarfallen, B 3754-22 och B 13077-21, och ett av läkarfallen, B 2181-21, uppgick straffvärdet till fängelse i (cirka) 2 år och 6 månader. I de två sistnämnda fallen gjordes en reduktion om 6 månader, och i det förstnämnda fallet en reduktion om 3 månader. Se ovanstående avsnitt för närmare kommentarer om det förhållandet. Domstolen gjorde i B 13077-21 och B 2181-21 en likvärdig bedömning av straffvärdet, oberoende av yrkestillhörighet.

I de tre läkarfallen där straffvärdet uppgick till fängelse i 3, respektive 3 år och 6 månader, gjordes reduktioner om 6 månader.¹³⁰ I de tre taxiförarfallen där straffvärdet uppgick till (cirka) 2 år kan slutsatsen dras att reduktioner från 1 till 4 månader gjordes. Det föreligger olika i straffvärdena mellan de olika yrkeskategorierna i dessa fall och någon tydlig slutsats kan således inte dras för huruvida domstolen tillämpar billighetsskälet olika här. Det är rimligt

¹³⁰ B 5836-12, B 906-19, B 5286-22.

att anta att reduktionen på grund av billighetsskäl bör vara något högre i läkarfallen, eftersom straffvärdet är högre, än i taxiförfallen.

I läkarfallet B 8154-19 gjordes en reduktion i form av att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter. Detta i likhet med de tre taxiförfallen B 7201-19, 3357-16 och 5448-19, där straffvärdet i fallen uppgick till fängelse i 1 till 5 månader. En likvärdig reduktion har gjorts av domstolen, oberoende av yrkeskategori. Men det kan argumenteras för att domstolen i B 5448-19, i förhållande till de övriga fallen, tillämpat billighetsskålet så att det lett till en för generös straffflindring.

Någon lyckad jämförelse kan inte göras mellan de övriga fallen eftersom straffvärdenivåerna skiljer sig avsevärt.

4.3 Narkotikabrott

4.3.1 Läkare som tilltalad

I **Svea hovrätt dom 5 april 2012 mål nr B 1357-12** hade den tilltalade skrivit ut ett stort antal¹³¹ narkotikaklassade tabletter till olika personer och dömdes således för *grovt narkotikabrott*.

Gärningens straffvärde motsvarade fängelse i 4 år. Hovrätten uppgav att den tilltalades handlande hade inneburit ett synnerligt missbruk av det förtroende som anförtrots honom i egenskap av läkare. Trots det gjordes ingen utredning kring billighetsskålets eventuella föreliggande, varken i tingsrätten eller hovrätten.

Gärningen var att anses som grov och måste ha inneburit att förtroendet för läkaren påverkats. Således är det rimligt att anta att dennes legitimation skulle komma att återkallas. Eftersom den tilltalade begått gärningarna i tjänsten torde även skäl för både avskedande och uppsägning föreligga.

I **Svea hovrätts dom 21 juni 2018 mål nr B 3695-18** dömdes den tilltalade för *grovt narkotikabrott, dopningsbrott* samt *försök till grovt narkotikabrott*. Den tilltalade hade utfört oriktiga förskrivningar av läkemedel innehållande narkotikaklassade och dopningsklassade substanser.¹³² Brotten var att anse som grova med hänsyn till bland annat att recepten ställts ut med stöd av en till läkarrollen knuten förskrivningsrätt.

¹³¹ 82 000.

¹³² Sammanlagt avsåg den fullbordade delen 1 779,309 gram oxikodon, 984 gram tramadol och 455,4 gram kodein samt 64 870 tabletter bensodiazepiner. Försöksdelen avsåg 407,68 gram oxikodon, 100 gram tramadol, 6 gram kodein, 2 200 tabletter bensodiazepiner. Dopningsbrottet avsåg 0,66 gram somatropin.

Den tilltalade hade uppgett att hans läkarlegitimation dragits in på grund av brotten. Hovrätten uppgav att detta faktum inte skulle beaktas på grund av läkarlegitimationens uppenbara koppling till brottsligheten. Straffvärdet och straffmättningsvärdet uppgick således till fängelse i 6 år och 4 månader.

Hovrättens argument att det faktum att den tilltalade mist sin läkarlegitimation på grund av brottet inte skulle beaktas eftersom läkarlegitimationen hade en sådan uppenbar koppling till brottsligheten måste ses som en olycklig slutsats. Jag finner en sådan argumentation bristfällig med hänsyn till att domstolen inte ska ta någon hänsyn till huruvida brottsligheten begåtts inom eller utom anställningen. Jag anser att alla de fall som har analyserats i framställningen som har begåtts i tjänsten har en uppenbar koppling till anställningen eller den tilltalades yrkeslegitimation. Att en läkare, eller taxiförare, begår ett brott under en läkarundersökning eller under en körning möjliggörs just på grund av den omständigheten att de innehar läkarlegitimation eller taxiförarlegitimation. Det måste framstå som en uppenbar koppling mellan brottsligheten och den tilltalades anställning/yrkeslegitimation. Trots det har domstolen i de fallen tillämpat billighetsskälet, som sig bör med hänsyn till förarbetena. Att hovrätten inte tillämpade billighetsskälet i ovanstående fall måste således, enligt min mening, anses som felaktigt.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 15 september 2020 mål nr B 2291-20 hade den tilltalade olovligen förvarat en stor mängd narkotika¹³³ i hemmet och dömdes för *grovt narkotikabrott*.

Hovrätten uppgav att straffvärdet motsvarade fängelse i 3 år och 10 månader. Den tilltalade hade lämnat en uppgift om att han skulle komma att förlora sin läkarlegitimation om han dömdes för brottet. Hovrätten fann inga skäl att misstro den uppgiften. Straffmättningsvärdet för brottet uppgick till fängelse i 3 år.¹³⁴

Eftersom gärningen rubricerades som grov var det fråga om ett allvarligt brott. Brottet var av sådan art att det kunnat anses påverka förtroendet för den tilltalade. Brottet har inte begåtts i tjänsten, men det förhållandet har ingen betydelse, då det avgörande för återkallelse av legitimation är huruvida brottet är ägnat att påverka den tilltalades förtroende. Det är rimligt att anta att den tilltalade skulle få sin legitimation återkallad på grund av brottet. Billighetsskälet ledde till en straffreduktion om 10 månader. En sådan stor reduktion innebär att billighetsskälet fick märkbart genomslag. Det skulle möjligtvis kunna argumenteras för att billighetsskälet ledde till en för generös lindring av straffet eftersom reduktion om 1 år, vilket ligger mycket nära 10 månader, bör vara förbehållet mycket långa fängelsestraff.

¹³³ 236 719 tabletter innehållande alprazolam, 18 tabletter innehållande modafinil och 20 tabletter innehållande tramadol.

¹³⁴ Hovrätten beaktade även att den tilltalade suttit häktad med restriktioner i åtta månader.

4.3.1.1 Jämförelse av fallen

Straffvärdet för gärningarna i läkarfallen skiljer sig åt. Mellan B 1357-12 och B 2291-20 uppgår dock skillnaden i straffvärde för brotten enbart till 2 månader. I det förra fallet gjordes ingen utredning om billighetsskäl, medan en straffreduktion om 10 månader gjordes i det senare. Jag anser att gärningarna i det första fallet i högre grad torde vara föremål för en förtroenderubbning än gärningen i det sistnämnda fallet. Detta eftersom läkaren i det förstnämnda fallet utnyttjat sin position som läkare och använt sin läkarlegitimation för att kunna skriva ut tabletter innehållande narkotikaklassade substanser. I det sistnämnda fallet har den tilltalade innehavt narkotika, men det har inte framgått att han i sin roll som läkare har skrivit ut dessa. Den tilltalade i det förstnämnda fallet har uppenbarligen grovt åsidosatt sina åligganden i sin roll som läkare. Den tilltalade i det sistnämnda fallet har uppenbarligen agerat klandervärdt, men inte nödvändigtvis i sin roll som läkare. Om den tilltalade i det sistnämnda fallet skulle få sin läkarlegitimation indragen torde det vara ytterst sannolikt att den tilltalade i det förstnämnda fallet också skulle få det.

Hovrätten uppgav i B 1357-12 att den tilltalades handlande har inneburit ett synnerligt missbruk av det förtroende som anförtrotts honom i egenskap av läkare. Det skulle kunna tolkas som att hovrätten gjorde en bedömning liknande den bedömning den gjorde i B 3695-18 av läkarlegitimationens uppenbara koppling till brottsligheten.

4.3.2 Taxiförare som tilltalad

I **Göta hovrätt dom 28 september 2009 mål nr B 1961-09** dömdes den tilltalade för *försök till grovt narkotikabrott* eftersom han, tillsammans och i samförstånd med 3 andra tilltalade, olovligen försökt anskaffa 7,336 kg cannabis.

Hovrätten uppgav att straffvärdet för gärningen var hög. Den tilltalade hade i hovrätten uppgett att han skulle komma att förlora sin taxiförarlegitimation. Han hade åberopat en underrättelse från Länsstyrelsen som uppgav att de skulle inleda ett ärende om frågan. Hovrätten uppgav att det därmed fanns anledning att anta att den tilltalade skulle komma att få sin taxiförarlegitimation återkallad. Straffmättningsvärdet bestämdes till fängelse i 2 år och 9 månader.

Den tilltalade har presenterat utredning gällande eventuell återkallelse av taxiförarlegitimation. Hovrätten tog hänsyn till omständigheten, men uppgav inte vad straffvärdet för brottet var. Således går det ej att ange hur stor reduktion som gjordes på grund av billighetsskälet eller om detta kan ansetts ha fått märkbart genomslag.

I Göta hovrätt dom 1 mars 2018 mål nr B 2091-17 fanns tre tilltalade. De dömdes för *narkotikasmuggling* efter att ha fört in 34 kg kat.

En av de tilltalade, A, hade uppgett att han fått avslag på sin ansökan om taxiförarlegitimation samt att han vid en fällande dom skulle komma att bli uppsagd från sin tillsvidareanställning på heltid. Till stöd för sina påståenden hade A presenterat ett beslut från Transportstyrelsen samt ett brev från sin arbetsgivare. En av de tilltalade, B, hade uppgett att han inte kunnat arbeta vidare som taxichaufför.

Hovrätten uppgav att straffvärdet för brottet motsvarade fängelse i 4 månader. Domstolen konstaterade vidare att det av B:s uppgifter framgick att hans körkort blivit indraget under ett år på grund av en hastighetsöverträdelse i samband med brottet, samt att han under hela tiden haft kvar sin taxiförarlegitimation. Hovrätten bedömde inte att omständigheterna var sådana att varken A eller B kunde sägas ha orsakats, eller skulle komma att orsakas, sådant men till följd av det anförda att detta borde beaktas i valet av påföljd eller vid straffmätningen.

Domstolen ska som huvudregel utgå från yttranden av arbetsgivaren om potentiella arbetsrättsliga följder. Det står klart att A:s arbetsgivare har uppgett att A kommer att mista sin anställning om han döms för brottet. Trots det uppgav domstolen att den omständigheten inte innebar ett sådant men för A att den skulle beaktas. Huruvida den tilltalade förorsakas men av den arbetsrättsliga följden ska bedömas från fall till fall. Avskedande och uppsägning innebär vanligtvis ett men för den tilltalade. Särskilt, som i det aktuella fallet, då det rör sig om en fast anställning, dessutom på heltid. Domstolen har inte närmare angett varför de ansåg att A inte skulle förorsakas något men av att förlora sin anställning, eller att ha blivit nekad taxiförarlegitimation. Om det inte är så att den tilltalade fått en ny, likvärdig anställning så torde avskiljandet från den nuvarande anställningen vara en sådan omständighet som innebär ett men för denne. Transportstyrelsen uppgav att den tilltalade inte var lämplig för taxiförarlegitimation och inte skulle anses så i 6 månader, men därefter fanns inga hinder för att ansöka på nytt. Eftersom spärrtiden var temporär, och relativt kort, är det rimligt att domstolen ansåg att detta inte innebar ett men för den tilltalade. Särskilt när denne vid tillfället hade ovan nämnda arbete.

Domstolen uppgav att det faktum att B hade blivit av med sitt körkort i samband med brottet inte innebar sådant men att omständigheten skulle beaktas vid straffmätningen. Domstolen konstaterade att B hade haft kvar sin taxiförarlegitimation. Det framgår att B:s körkortsåterkallelse grundades på en hastighetsöverträdelse. Körkortet återkallades således inte på grund av narkotikabrottet, utan ett annat brott. Visserligen översteg B en hastighetsgräns när denne transporterade den aktuella narkotikan, men om det är en sådan omständighet som innebär att hastighetsöverträdelsen ska anses ha ett samband

med brottet anser jag inte vara självklart. Det torde snarare vara mindre troligt att ett sådant förhållande bör kunna ligga till grund för strafflindring. Av domstolens formulering verkar det dock som att de anser att omständigheten har ett samband med brottet, men att bedömning huruvida det kan läggas till grund för billighetsskälens tillämpning faller på att omständigheten för den tilltalade inte inneburit ett sådant men som krävs. Domstolen verkar grunda men-bedömningen på att den tilltalade, trots indragningen av körkortet, fått behålla sin taxiförarlegitimation. Utan ett giltigt körkort är det dock inte lagligt att arbeta som taxiförare, trots att legitimation innehas. Av den anledningen bör det således föreligga ett men för den tilltalade.

4.3.2.1 Jämförelse av fallen

I B 1961-09 tog hovrätten hänsyn till att den tilltalade skulle kunna komma att få sin taxiförarlegitimation indragen. Den gjorde inget påstående om att detta inte skulle innebära ett men för den tilltalade. Domstolen i B 2019-17 borde således också ha tagit hänsyn till A och B:s arbetsrättsliga följder.

4.3.3 Jämförelse av yrkesgrupperna

Straffmättningsvärdet mellan B 2291-20 och B 1961-09 differerar enbart med 3 månader. I det förstnämnda fallet gjordes en straffreduktion om 10 månader på grund av billighetsskäl. I det sistnämnda fallet uppgavs inget straffvärde för brottet, varför det inte går att utläsa hur stor reduktion som gjordes. Rimligtvis bör domstolen i det sistnämnda fallet ha tillämpat en reduktion omkring 10 månader för att billighetsskäl för de olika yrkesgrupperna ska ha ansetts tillämpats likvärdigt.

I de övriga fallen går det ej att göra någon tydlig jämförelse eftersom straffvärdet skiljer sig avsevärt åt.

4.4 Möjligheter att senare erhålla yrkeslegitimation

4.4.1 Läkare som tilltalad

I Svea hovrätt dom 28 november 2011 mål nr B 11904-13 dömdes den tilltalade för *våld mot tjänsteman* samt *våldsamt motstånd*.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömningar om påföljd och straffmätning. Tingsrätten uppgav att straffvärdet motsvarade fängelse i 1 månad. Vidare uppgav den att det med beaktandet av straffvärdet kan argumenteras för att villkorlig dom i förening med samhällstjänst är tillräckligt ingripande. Den tilltalade hade uppgett att han arbetade som AT- läkare och att det vid en fällande dom fanns risk att Socialstyrelsen nekade honom läkarlegitimation.

Vid beaktande därav fann tingsrätten att påföljden skulle bestämmas till villkorlig dom i förening med 50 dagsböter.

Domstolen bestämde påföljden till villkorlig dom i förening med dagsböter i stället för samhällstjänst på grund av billighetsskälet. Det framgick inte huruvida den tilltalade blivit föremål för några konsekvenser på arbetet, vilket medför att bedömningen således måste ha grundat sig enbart på det förhållande att den tilltalade kunde komma att nekas legitimation i framtiden på grund av brottet. Att den villkorliga domen förenades med dagsböter kan inte med säkerhet sägas leda till att billighetsskälet ansetts ha fått märkbart genomslag.

I hovrätten för västra Sverige dom 21 december 2018 mål nr B 4432-18 dömdes den tilltalade för *sexuellt ofredande*. Gärningen begicks under en läkarundersökning.

Den tilltalade har uppgett att han var utbildad läkare i Syrien. I processen att få en svensk läkarlegitimation ingick bland annat 6 månaders praktiktjänstgöring.

Hovrätten fastställde tingsrättens uppfattning vad gällde brottets straffvärde. Tingsrätten uppgav att straffvärdet motsvarade 3 månaders fängelse. Påföljden bestämdes till villkorlig dom. Eftersom den tilltalade till följd av brottet orsakats men genom att bli avskedad från sin praktiktjänstgöring och fått avslag på ansökan om svensk läkarlegitimation skulle den villkorliga domen i detta fall inte förenas med dagsböter.

I detta fall har domstolen tagit hänsyn både till att den tilltalade blivit avskedad från sin praktiktjänstgöring och nekats svensk läkarlegitimation. Det framgår inte vilken utredning som har presenterats för att stödja påståendet. Det är dock rimligt att anta att den tilltalade skulle fränkiljas sin tjänst och nekas läkarlegitimation eftersom brottet begåtts i tjänsten och måste anses innebära en förtroenderubning. Billighetsskälet måste anses ha fått ett märkbart genomslag genom att den villkorliga domen inte förenades med dagsböter.

I hovrätten över Skåne och Blekinge dom 26 november 2020 mål nr B 2988-20 dömdes den tilltalade för *narkotikabrott* genom att han gemensamt och i samråd med tre andra, transporterat och innehaft 378,8 gram cannabis.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om gärningens straffvärde om fängelse i 4 månader. Domstolen uppgav vidare att det förhållande att ett fängelsestraff kan inverka negativt på den tilltalades studier till läkare och hans möjlighet att senare erhålla läkarlegitimation inte påverkade straffmätningen eller valet av påföljd.

Som ovan framgått tog domstolen ingen hänsyn till den tilltalades eventuella framtida yrkessvårigheter. Av ordalydelsen i 29:5 andra stycket 6 BrB framgår att den tilltalade måste vara, eller kan antas bli, föremål för en *arbetsrättslig* konsekvens för att paragrafen ska kunna tillämpas. Det torde därför stå klart att domstolen inte kan tillämpa bestämmelsen när straffet kan inverka negativt på studier. Det står inte helt klart huruvida den tilltalade måste befinna sig i yrkeslivet för att ”annat hinder eller synnerlig svårighet i yrkes- eller näringslivet” ska kunna tillämpas. Med hänsyn till att bestämmelsen torde kunna tillämpas i de fall den tilltalade efter ett långt fängelsestraff har svårigheter i det fortsatta yrkeslivet torde det inte krävas att den tilltalade har någon form av arbete för att bestämmelsen ska kunna tillämpas i det avseendet. Det borde således inte vara orimligt att bestämmelsen kan tillämpas även på en student. För att bestämmelsen ska kunna tillämpas på detta sätt anser jag att den tilltalade måste vara i det absoluta slutskedet av studierna. Det måste kunna stå klart att den tilltalade faktiskt kommer att drabbas, eller kan antas bli drabbad av ett hinder eller synnerlig svårighet, vilket det måste kunna i slutskedet av *relevanta* studier. Det går ju inte att jag som juriststudent åberopar bestämmelsen med hänsyn till att jag inte kommer kunna få läkarlegitimation om jag döms för ett allvarligt brott. I sådana fall hade bestämmelsen kunnat medföra straffindring i alla fall.

4.4.1.1 Jämförelse av fallen

I två av fallen var den tilltalade färdigutbildad läkare och arbetade för att få erhålla läkarlegitimation. Domstolen gjorde reduktioner i båda fallen. I det tredje fallet studerade den tilltalade fortfarande till att erhålla läkarexamen. I det fallet gjorde domstolen inte någon reduktion. Det framgick inte hur långt i utbildningen den tilltalade hade kommit i det sistnämnda fallet. Om det förhöll sig så att den tilltalade befann sig i slutskedet av studierna anser jag det inte orimligt om domstolen skulle kunna göra en tolkning liknande den i det förstnämnda fallet. I det fallet arbetade den tilltalade som AT-läkare, vilket är det första steget en examinerad läkare måste göra för att senare kunna erhålla läkarlegitimation. Detsamma kan sägas för praktiktjänstgöringen i B 4432-18 motsvarande erhållandet av svensk läkarlegitimation. Det är alltså en tjänst i båda fallen som *inte* kräver läkarlegitimation. Det framgick inte att den tilltalade i B 11904-13 blev uppsagd från sin tjänst som AT-läkare, utan reduktionen berodde enbart på den tilltalades möjligheter att senare erhålla läkarlegitimation. Eftersom det som ovan nämnts inte framgick hur långt den studerande hade kommit i sin utbildning är det svårt att dra någon konkret slutsats om hur domstolen borde bedöma en sådan situation.

Eftersom läkarna i B 4432-18 och 11904-13 inte fullgjort den nödvändiga utbildningen för att kunna erhålla om läkarlegitimation torde det inte vara något krav för att ett hinder eller synnerlig svårighet ändå kan anses föreligga.

4.4.2 Taxiförare som tilltalad

I Svea hovrätt dom 25 januari 2013 mål nr B 4147-12 dömdes den tilltalade för *misshandel* och *ofredande*. Brotten begicks inom den tilltalades anställning som busschaufför.

Hovrätten fastställde tingsrättens dom. Den tilltalade uppgav i tingsrätten att han med hänsyn till de aktuella brottsmisstankarna vägrats taxiförarlegitimation. Han hade också blivit nekad anställning i ett nytt bussbolag som skulle ta över lokaltrafiken. Varken tingsrätten eller hovrätten tog någon uttrycklig hänsyn till dessa följder. Den tilltalade dömdes att betala 80 dagsböter.

Det är inte helt tydligt huruvida svårigheter att få ny anställning kan beaktas under 29:5 första stycket 6 BrB. Det torde endast stå klart att sådana svårigheter kan påverka straffmätningen om det är frågan om ett mycket långt fängelsestraff. I detta fall har den tilltalade blivit föremål för en mycket lindrig påföljd, varför det är mindre troligt att domstolen skulle kunna ta någon hänsyn till sådan omständighet. En samlad bedömning av att han dels nekats taxiförarlegitimation, dels nekats ny anställning skulle dock kunna innebära att han på grund av brottet drabbats av hinder eller synnerlig svårighet i yrkeslivet.

I Göta hovrätt dom 7 februari 2013 mål nr B 2888-12 dömdes den tilltalade för *misshandel* genom att ha knivskurit målsäganden i överarmen.

Hovrätten fastställde tingsrättens bedömning om straffvärde och påföljd. Tingsrätten uppgav att gärningen hade ett straffvärde som klart översteg 6 månader. I tingsrätten hade den tilltalade uppgett att han, fram till 2014, hade nekats taxiförarlegitimation på grund av brottsmisstanken, trots att han genomfört den nödvändiga utbildningen. Tingsrätten beaktade det faktum att den tilltalade skulle komma att drabbas av hinder i den planerade yrkesutövningen som taxichaufför på grund av brottet. Straffmätningens värde bestämdes till fängelse i 8 månader.

Eftersom domstolen inte tydligt uppgav brottets straffvärde är det oklart huruvida billighetsskälet fick ett märkbart genomslag eller ej. Med hänsyn till alla ovanstående fall i kapitel 4 om hur domstolen vanligtvis uttrycker sig om straffvärdet så borde straffvärdet i det aktuella fallet ändå inte ha uppgått till 1 år. I sådana fall bör domstolen rimligtvis ha uttryckt sig på ett sådant sätt att straffvärdet för brottet befinner sig närmare 1 år. Straffvärdet måste således ha bestämts till mellan 8 och 12 månader. Om straffvärdet bestämdes närmare den övre skalan måste billighetsskälet anses ha fått ett märkbart genomslag, eftersom det i sådana fall lett till en reduktion om omkring 3–4 månader. Om straffvärdet i stället bestämdes till den lägre delen av skalan är det inte helt självklart att en reduktion om enbart 1–2 månader inneburit ett märkbart genomslag.

4.4.2.1 *Jämförelse av fallen*

Den tilltalade hade i de båda fallen nekats taxiförlarlegitimation på grund av brottet. Det faktum att den tilltalade i det senare fallet uppgett att han genomfört nödvändig utbildning för att kunna erhålla taxiförlarlegitimation bör inte ha någon inverkan på domstolens bedömning eftersom alla som ansöker om taxiförlarlegitimation måste ha genomfört sådan utbildning. Det innebär alltså att även den tilltalade i B 4147-12 genomfört sådan utbildning.

4.4.3 Jämförelse av yrkesgrupperna

Det synes föreligga stor osäkerhet huruvida 29:5 första stycket 6 BrB kan omfatta den tilltalades möjlighet att senare erhålla yrkeslegitimation. Hovrätten har inte gjort en enhetlig bedömning inom respektive yrkesgrupp. Motiveringar som föregår bedömningen huruvida billighetskäl föreligger eller ej är mycket knapphändig och det är således svårt att jämföra hovrättens ställningstagande i fallen.

5 Avslutande analys och slutsatser

Frågeställningarna som berör på vilka grunder påföljdssystemet och billighetsskälet i 29:5 första stycket 6 BrB kan rättfärdigas har besvarats i kapitel 2.

Frågeställningen som berör domstolens tillämpning av billighetsskälet har delvis besvarats i kapitel 4. I kapitlet har alla rättsfall analyserats var för sig, sedan i förhållande till de andra fallen inom sin yrkeskategori och därefter i förhållande till den andra yrkeskategorin, vad gäller samma brottskategori. Avslutningsvis ska nu en övergripande analys göras över samtliga fall.

I framställningen har 17 stycken rättsfall där den tilltalade arbetat som läkare och innehaft läkarlegitimation analyserats, samt 24 stycken rättsfall där den tilltalade arbetat som taxichaufför och/eller innehaft taxiförarlegitimation. Vidare har 3 stycken fall där den tilltalade uppgett svårigheter för möjligheten att senare erhålla läkarlegitimation och 2 stycken fall där den tilltalade har uppgett svårigheter för möjligheten att senare erhålla taxiförarlegitimation analyserats. Totalt har således 20 fall som berör läkare och 26 fall som berör taxiförare analyserats.

Av de 19 läkarfallen togs billighetsskälet upp i 14 fall i tingsrätten och 17 fall i hovrätten. I 2 av fallen togs billighetsskälet inte upp varken i tingsrätt eller hovrätt. Billighetsskälet fick genomslag i 14 fall. Av de 26 taxiförarfallen togs billighetsskälet upp i tingsrätten i 10 fall och i 21 fall i hovrätten. I 5 fall togs billighetsskälet inte upp varken i tingsrätt eller hovrätt. I 1 av fallen friades den tilltalade i tingsrätten, varför billighetsskälet av naturliga orsaker ej togs upp. Billighetsskälet fick genomslag i 18 fall.

10 av de 20 läkarfallen begicks i tjänsten, eller delvis i tjänsten, i det fall det var fråga om flerfaldig brottslighet. 16 av de 26 taxifällen begicks i tjänsten eller delvis i tjänsten, om det var fråga om flerfaldig brottslighet. I ett av fallen uppgav hovrätten att billighetsskälet inte skulle beaktas eftersom brottsligheten hade en sådan uppenbar koppling till den tilltalades läkarlegitimation. Se mer om mina reflektioner om det uttalandet i kap. 4.4.1. Inte i något annat fall förde domstolen några sådana resonemang. Det har tidigare konstaterats att någon hänsyn inte ska tas till om den tilltalade begått brottet i tjänsten eller ej, billighetsskälet ska beaktas trots det. Hovrätten gör således en korrekt bedömning i alla fall utom ett.

Endast i 2 fall framgår det tydligt att domstolen har inhämtat någon typ av underlag för att undersöka den tilltalades arbetsrättsliga följder. I ett av fallen framgår det att domstolen har gjort så efter den tilltalades påstående. I 12 fall framgår det att det är den tilltalade som har uppgett att denne har blivit, eller kan antas bli av med sin anställning eller yrkeslegitimation. I 4 fall framgår det att den tilltalade har presenterat någon form av utredning till stöd för sitt

påstående. I 2 fall framgår det att någon form av utredning har presenterats till stöd för de arbetsrättsliga följderna, men inte vilken part som presenterat den. I 1 fall ansåg domstolen att ett tillräckligt underlag som kunde ge stöd åt de arbetsrättsliga följderna *inte* hade presenterats. I 19 fall framgår det inte vilken aktör som har uppmärksammat omständigheten. I 4 fall har eventuellt billighetsskäl inte tagits upp av någon part.

Det är således enbart i 8 fall som det tydligt framgår att någon utredning har presenterats som kan styrka att billighetsskälet eventuellt föreligger. Det är rimligt att utgå från att domstolen i de fall då ett vittne har hörts eller ett yttrande har angett någon specifik, relevant omständighet skulle redovisa detta i domskälen. Slutsatsen borde således kunna dras att det enbart är den tilltalades påstående som legat till grund för domstolens bedömning i de 31 fall där det framgår att den tilltalade presenterat omständigheter, eller är oklart vilken aktör som presenterat omständigheten. Sammanfattningsvis kan sägas att domstolen som huvudregel utgår från den tilltalades påstående om eventuella arbetsrättsliga följder.

Det faktum att domstolen ska tillämpa bestämmelsen restriktivt men ändå får utgå från enbart den tilltalades uppgift om den framstår som övervägande sannolik, kan tyckas något motsägelsefullt. Det borde stå helt klart vilka arbetsrättsliga följder den tilltalade kan komma att drabbas av, så att bestämmelsen inte tillämpas i för hög grad på fall där omständigheterna inte är helt klarlagda. Det framgår dock inte av rättsfallen att domstolen gör en mer restriktiv tillämpning av bestämmelsen i förhållande till en av yrkesgrupperna gentemot den andra. I de fall en taxiförare uppgett att denne kan komma att mista sin legitimation har domstolen dock, i vissa fall, uppgett att det inte framstår som sannolikt att denne kommer att göra det, och således har domstolen inte tillämpat bestämmelsen. Detta har dock att göra med förutsättningarna för indragning av yrkeslegitimation och, som ovan redogjorts för i avsnitt 3.3.3.1 och 3.3.3.2, är samma brott inte alltid föremål för indragning för de olika legitimationerna. I de fall som åsyftas ovan har det alltså inte varit rimligt att anta att taxiföraren skulle mista sin legitimation, medan det för en läkare är rimligt att anta att en sådan omständighet kommer att följa, trots att det är fråga om samma brott.

Av de rättsfall som analyserats går det inte med säkerhet att säga huruvida domstolen tillämpar billighetsskälet mer generöst i de fall brotten begåtts av en läkare eller en taxiförare. Straffvärdet för brotten har varierat i för hög utsträckning för att kunna dra några tydliga slutsatser. Endast i något fall har jag kunnat se en tydlig differens vad gäller yrkesgrupperna när straffvärdet har uppgått till samma nivå. I de fallen har det dock funnits en differens även inom yrkesgrupperna, varför det inte kan sägas att domstolen fördelaktigt reducerar straffet mer inom en yrkesgrupp.¹³⁵

¹³⁵ Se bl.a. B 2181-21, B 3754-22 och B 13077-21.

Som tidigare redogjorts för i kapitel 2 var tankarna bakom straffvärdereformen att öka förutsebarheten och enhetligheten i påföljdsbestämningen genom mer preciserade regler, och en utgångspunkt i den brottsliga gärningen, i stället för individens behandlingsbehov. Billighetsskäl skulle i högre grad kunna beaktas genom reformen.

Eftersom framställningen inte har analyserat domstolens tillämpning av omständigheter hänförliga till gärningsmannens person eller omständigheter som uppstått efter brottet går det inte med säkerhet att säga att reformens målbild om att bidra till en ökad förutsebarhet och enhetlighet i påföljdsbestämningen har infriats, i jämförelse med tidigare praxis. Genom uppräkningslistan tydliggörs dock vilka omständigheter som är värda att beakta, och vad gäller den för framställningen relevanta p. 6 har domstolen i stort sett tagit hänsyn till samma omständigheter, återkallelse av yrkeslegitimation eller avskiljande från tjänst, i alla fallen. I något fall har domstolen även tagit hänsyn till att den tilltalade fått avveckla sin verksamhet, men någon av de tidigare nämnda omständigheterna har i de fallen också varit för handen. I hög utsträckning har domstolen motiverat sitt domskäl på liknande, eller åtminstone likvärdiga, sätt. Som ovan framgått har domstolen inte alltid reducerat straffet på samma sätt, trots att straffvärdet har varit detsamma i fallen, eller legat mycket nära varandra på skalan. Någon fullständig enhetlighet föreligger således ej. Eftersom det inte föreligger någon fullständig enhetlighet går det inte heller att säga att det går att förutse det exakta straffet, eller storleken på reduktionen i ett enskilt fall. Däremot föreligger det inte några drastiska skillnader i domstolens bedömningar, varför det borde kunna konstateras att domstolen på ett övergripande plan är enhetlig i sin bedömning. Av det följer att det på ett övergripande plan går att säga på ett ungefär vilket straff och hur stor reduktion på grund av billighetsskäl som skulle dömts ut i det enskilda fallet, och att straffen således är relativt förutsebara. Eftersom det åligger den enskilda domaren i varje fall att tolka både 29:1 och 29:5 BrB förefaller det naturligt att någon fullständig enhetlighet i rättstillämpningen inte föreligger, och en sådan kommer med största sannolikhet heller aldrig att uppnås.

För att kunna bidra till ökad enhetlighet och förutsebarhet hade domstolarna kunnat skriva mer utförliga resonemang och motiveringar i dess bedömning av hur de tillämpar billighetsskäl. I majoriteten av fallen uttrycker domstolen endast att den beaktat den tilltalades arbetsrättsliga följd, men motiverar inte närmare varför eller på vilka grunder.¹³⁶

Ytterligare en idé med straffvärdereformen var att straffen i högre utsträckning än tidigare, skulle stå i proportion till gärningens och gärningsmannens klandervärdhet. Huruvida ett brotts straffvärde, straffmättningsvärde eller reduktion på grund av billighetsskäl i sig är proportionerligt går ej att besvara inom ramen för framställningens syfte. Att lika brott skulle behandlas lika, ekvivalensprincipen, eftersträvades också med reformen. Det kan konstateras

¹³⁶ För något mer utförliga motiveringar se bl.a. B 1297-21, B 6534-21, B 3349-12

att domstolens bedömning av tillämpningen av billighetsskälet i hög utsträckning är likvärdig och motiveras av samma skäl, både inom respektive yrkesgrupp och i jämförelse med varandra.

Sammanfattningsvis måste slutsatsen dras att reformens idéer i hög grad har fått genomslag på domstolens tillämpning av 29:5 andra stycket 6 BrB. Domstolen gör ingen mer fördelaktig reduktion av straffet beroende av den tilltalades sociala status, utan billighetsskälet tillämpas i hög grad på ett likvärdigt sätt oavsett om den tilltalade innehar yrkesrollen läkare eller taxiförare.

Källförteckning

Källor

Offentligt tryck

Utredningsbetänkanden

SOU 1986:13–15 Påföljd för brott: [om straffskalor, påföljdsval, straffmätning och villkorlig frigivning m.m.].

SOU 2012:34 Nya påföljder.

Propositioner

Prop. 1962:10 Förslag till brottsbalk.

Prop. 1973:129 med förslag till lag om anställningsskydd.

Prop. 1981/82:71 om ny anställningsskyddslag m.m.

Prop. 1987/88:120 om ändring i brottsbalken m.m. (straffmätning och påföljdsval m.m.).

Prop. 1993/94:130 Ändringar i brottsbalken m.m. (ansvarsfrihetsgrunder m.m.).

Prop. 2009/10:147 Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m.

Prop. 2009/10:210 Patientsäkerhet och tillsyn.

Prop. 2014/15:37 Strafflindring vid medverkan till utredning av egen brottslighet.

Prop. 2021/22:176 Flexibilitet, omställningsförmåga och trygghet på arbetsmarknaden.

Övrigt riksdagstryck

Interpellation 2020/21:493 Kortare straff för brottslingar som förlorar jobbet.

JO 2000/01.

Rättsfall

Högsta domstolen

NJA 1982 s. 143.

NJA 1985 s. 477.

NJA 1992 s. 653.

NJA 1993 s. 310.

NJA 1995 s. 106.

NJA 1996 s. 443.

NJA 2003 s. 414.

NJA 2005 s. 661.

NJA 2010 s. 592.

NJA 2012 s. 826.

NJA 2016 s. 719.

NJA 2021 s. 377.

Hovrätterna

Svea hovrätt dom 1 oktober 2008 mål nr B 4321-08.

Svea hovrätt dom 16 april 2009 mål nr B 9183-07.

Svea hovrätt dom 27 maj 2009 mål nr B 6951-07.

Göta hovrätt dom 28 september 2009 mål nr B 1961-09.

Svea hovrätt dom 28 november 2011 mål nr B 11904-13.

Svea hovrätt dom 5 april 2012 mål nr B 1357-12.

Svea hovrätt dom 19 oktober 2012 mål nr B 3349-12.

Svea hovrätt dom 25 januari 2013 mål nr B 4147-12.

Göta hovrätt dom 7 februari 2013 mål nr B 2888-12.

Svea hovrätt dom 1 mars 2013 mål nr B 3017-12.

Svea hovrätt dom 21 mars 2013 mål nr B 5134-12.

Hovrätten för västra Sveriges dom den 11 april 2013 i mål nr B 1233-13.

Svea hovrätt dom 25 april 2013 mål nr B 9612-12.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 11 april 2014 mål nr B 426-14.

Svea hovrätt dom 19 december 2014 mål nr B 9637-14.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 29 maj 2015 mål nr B 705-14.

Svea hovrätt dom den 25 augusti 2016 mål nr B 3682-16.

Svea hovrätt dom 2 september 2016 mål nr B 5836-16.

Göta hovrätt dom 24 april 2017 mål nr B 3357-16.

Hovrätten för nedre Norrland dom 25 april 2017 mål nr B 54-17.

Svea hovrätt dom 7 september 2017 mål nr B 6619-17.

Göta hovrätt dom 1 mars 2018 mål nr B 2091-17.

Svea hovrätt dom 21 juni 2018 mål nr B 3695-18.

Svea hovrätt dom 31 oktober 2018 mål nr B 5044-18.

Hovrätten för västra Sverige dom 21 december 2018 mål nr B 4432-18.

Svea hovrätt dom 8 mars 2019 mål nr B 6232-18.

Hovrätten för nedre Norrland dom 7 augusti 2019 mål nr B 906-19.

Svea hovrätt dom den 24 januari 2020 i mål nr B 5957-19.

Svea hovrätt dom 24 april 2020 mål nr B 2132-20.

Göta hovrätt dom 14 maj 2020 mål nr B 3373-19.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 15 september 2020 mål nr B 2291-20.

Svea hovrätt dom den 16 november 2020 i mål nr B 7201-19.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 26 november 2020 mål nr B 2988-20.

Svea hovrätt dom 7 december 2020 mål nr B 8154-19.

Svea hovrätt dom 9 februari 2021 mål nr B 5448-19.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 18 augusti 2021 mål nr B 2181-21.

Svea hovrätt dom 2 november 2021 mål nr B 263-21.

Svea hovrätt dom den 21 december 2021 i mål nr B 13077-21.

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom den 2 mars 2022 mål nr B 1297-21.

Svea hovrätt dom 7 april 2022 mål nr B 13157-20.

Hovrätten för västra Sverige dom den 6 maj 2022 i mål nr B 6534-21.

Svea hovrätt dom 10 juni 2022 mål nr B 15627-21.

Hovrätten för västra Sverige dom 5 juli 2022 mål nr B 3754-22

Hovrätten över Skåne och Blekinge dom 26 september 2022 mål nr B 2686-21

Hovrätten för västra Sverige dom 21 oktober 2022 mål nr B 5286-22.

Tingsrätterna

Eskilstuna tingsrätt dom 9 maj 2012 mål nr B 250-11.

Attunda tingsrätt dom 1 mars 2012 mål nr B 198-12.

Helsingborgs tingsrätt dom 18 mars 2021 mål nr B 8114-19.

Helsingborgs tingsrätt dom 21 juni 2021 mål nr B 5579-20.

Göteborgs tingsrätt dom den 13 maj 2022 mål nr B 3706-22.

Högsta förvaltningsdomstolen

RÅ 2008 ref. 49.

HFD 2015 ref. 31.

Kammarrätten

Kammarrätten i Sundsvall dom 2012-01-19 mål nr 3275-11.

Kammarrätten i Göteborg dom 2014-03-26 mål nr 959-14.

Kammarrätten i Stockholm dom 2014-12-14 mål nr 4633-14.

Kammarrätten i Sundsvall dom 2015-05-06 mål nr 454-15.

Kammarrätten i Stockholm dom 2016-02-01 mål nr 6057-15.

Kammarrätten i Jönköping dom 2019-11-12 mål nr 2031-19.

Kammarrätten i Stockholm dom 2021-11-03 mål 5567-21.

Arbetsdomstolen

AD 1979 nr 143.

AD 1981 nr 51.

AD 1982 nr 67.

AD 1984 nr 9.

AD 1984 nr 48.

AD 1989 nr 102.

AD 1993 nr 127.

AD 1997 nr 13.

AD 1998 nr 20.

AD 1998 nr 25.

AD 1999 nr 107.

AD 2001 nr 2.

AD 2004 nr 9.

AD 2005 nr 78.

AD 2005 nr 86.

AD 2005 nr 107.

AD 2006 nr 54.

AD 2006 nr 69.

AD 2007 nr 62.

AD 2007 nr 63.

AD 2009 nr 22.

AD 2009 nr 96.

AD 2011 nr 26.

AD 2013 nr 25.

AD 2014 nr 85.

Litteratur

Arbetsgivarverket, *Statsanställdas tjänsteansvar*, Utgiven av Arbetsgivarverket 2019-06-19, reviderad 2023-01-02.

Borgeke, Martin: 'Vilka grundtankar bör gälla för påföljdsbestämningen?' i Asp, Petter – Herlitz, Carl Erik – Holmqvist, Lena (red.) *Flores juris et legum – festskrift till Nils Jareborg*. Uppsala 2002 s. 105–122.

Borgeke, Martin – Forsgren, Mikael: *Att bestämma påföljd för brott*. Upplaga 4. Stockholm 2021.

BRÅ: Nytt straffsystem – Idéer och förslag. BRÅ-rapport 1977:7.

Bäcklund, Agneta – Johansson, Stefan – Trost, Hedvig – Träskman, Per Ole – Wennberg, Suzanne – Wersäll, Fredrik: *Brottsbalken en kommentar*, (2022-11-25, version 21, JUNO).

Ceder, Maria – Olsson, Erik – Römbo, Eva – Ståhl, Åsa; *Trafikkommentarer* (2022-09-19 version 11 JUNO).

Gunnarsson, Åsa – Svensson, Eva-Maria: *Rättsdogmatik – som rättsvetenskapligt perspektiv och metod*. Upplaga 1:1. Lund 2023.

Hjertstedt, Mattias: 'Beskrivningar av rättsdogmatisk metod: om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt', i: Mannelqvist, Ruth, Ingmanson, Staffan och Ulander-Wänman, Carin (red.), *Festskrift till Örjan Edström*. Umeå 2019 s. 165–173.

Holmqvist, Lena: 'Billighetshänsyn' *SvJT* 1999 s. 188–199.

Jareborg, Nils: 'Vilken sorts straffrätt vill vi ha? Om defensiv och offensiv straffrättspolitik. I Victor, Dag – Ashworth, Andrew (red.) *Varning för straff: om vådan av den nyttiga straffrätten*. Upplaga 1:1. Stockholm 1995 s. 19–37.

Jareborg, Nils – Zila, Josef: *Straffrättens påföljdslära*. Upplaga 7. Stockholm 2022.

Johnsson, Lars-Åke: *Patientsäkerhetslagen. En kommentar* (2020-12-03 version 1 JUNO).

Kleineman, Jan: 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria och Zamboni, Mauro (red.), *Juridisk metodlära*. Upplaga 2:2. Lund 2018, s. 21–46.

Lernestedt, Claes: *Likhet inför lagen. Rättsfilosofiska perspektiv*. Upplaga 1:1. Stockholm 2015.

Lunning, Lars – Toijer, Gudmund – Lindblom, Per: *Anställningsskydd. En lagkommentar* (2022-06-23, version 11B, JUNO).

Månsson, Catharina – Hansson, Björn – Borgeke, Martin: *Studier rörande påföljdspraxis med mera*. Upplaga 7. Stockholm 2022.

Olsen, Lena: 'Rättsvetenskapliga perspektiv' *SvJT* 2004 s. 105–145.

Peczenik, Aleksander: *Vad är rätt? Om demokrati, rättssäkerhet, etik och juridisk argumentation*. Upplaga 1. Stockholm 1995

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare. Ämne, material, metod, argumentation och språk*. Upplaga 5:1. Stockholm 2021. [Cit. Sandgren 2021].

Sandgren, Claes: 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?' *TfR*, Vol. 118, nr 4–5, s. 648–656. [Cit. Sandgren *TfR*].

SCB, MIS 2012:1, *SSYK 2012 Standard för svensk yrkesklassificering*.

Svensson, Lennart G: 'Yrkes- och professionssociologi' i: Blomsterberg, Marianne – Soidre, Tiiu (red.), *Reflektioner. Perspektiv i forskning om arbetsliv och arbetsmarknad: en vänbok till Bengt Furåker*. Göteborg 2003 s. 27–43.

Svensson, Lennart G – Ulfsdotter Eriksson, Ylva: *Yrkesstatus. En sociologisk studie av hur yrken uppfattas och värderas*. Sociologiska institutionen vid Göteborgs universitet 2009.

Therborn, Göran: 'Klasserna i dag' i: Suhonen, Daniel – Therborn, Göran – Weithz, Jesper (red.), *Klass i Sverige. Ojämligheten, makten och politiken i det 21:a århundradet*. Lund 2021 s. 83–103.

Ulväng, Magnus: *Påföljds konkurrens – Problem och principer*. Uppsala 2005. [Cit. Ulväng 2005].

Ulväng, Magnus: Recension av 'Jack Ågren, Billighetsskålen i BrB 29:5 – Berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning (ak. avh.), Jure Förlag, 2013, 398 s.' JT 2013–2014 s. 947–957. [Cit. Ulväng JT].

von Hirsch, Andrew: *Proportionalitet och straffbestämning*. Uppsala 2001.

Zila, Josef: *Brottsbalk (1962:700) 23 kap. 3 §*, Lexino 2020-08-24 (JUNO).

Zila, Josef: *Det straffrättsliga påföljdssystemet*. Upplaga 2. Stockholm 1998. [Cit. Zila 1998].

Ågren, Jack: *Billighetsskålen i BrB 29:5 – Berättigande och betydelse vid påföljdsbestämning*. Stockholm 2013.

Ågren, Jack: *Brottsbalk (1962:700) 29 kap. 5 §*, Lexino 2020-01-01 (JUNO).

Öman, Sören: *Lag (1982:80) om anställningsskydd*, Lexino 2023-01-08 (JUNO).

Övrigt

SCB, "Lönestatistik. Hur mycket tjänar...?", <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/lonesok/Search/?lon=l%C3%A4kare>>, besökt 2023-05-09.

SCB, "Lönestatistik. Hur mycket tjänar...?", <<https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/lonesok/Search/?lon=taxif%C3%B6rare>>, besökt 2023-05-09.

Vinge, "Gränsdragningen mellan tjänstemän och arbetare AD 2022 nr 23", <<https://www.vinge.se/nyheter/gransdragningen-mellan-tjansteman-och-arbetare-ad-2022-nr-23/>>, besökt 2023-05-09.

Åklagarmyndigheten, Ordlista, <<https://www.aklagare.se/ordlista/v/valdsbrott/>>, besökt 2022-05-16.